Abraham Lincoln

En Lefnads- och Karaktärsteckning

Af

ERNST SKARSTEDT

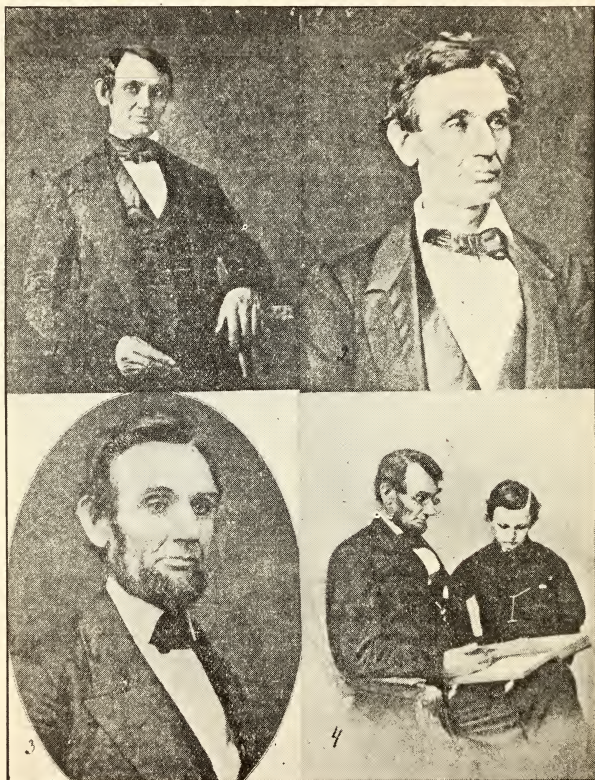
MED ÅTTA PORTRÄTT

PRIS 35 CENTS

VESTKUSTENS TRYCKERI
SAN FRANCISCO, CAL.
1918

To Louis A Warren
with kind regards
of J B Oakleaf 7/27/29

1—Det äldsta porträttet af Lincoln, taget när han var 37 år gammal.
2—Lincoln i juni 1860, 50 år gammal.
3—Lincoln i februari 1861, 51 år gammal.
4—Lincoln och hans 11-årige son, Thomas ("Tad") 1864.

ABRAHAM LINCOLN

EN LEFNADS- OCH
KARAKTÄRSTECKNING

AF

ERNST SKARSTEDT

MED ÅTTA PORTRÄTT

VESTKUSTENS TRYCKERI
SAN FRANCISCO, CAL.
1918

INLEDNING

Världshistorien kan icke uppvisa en upphöjdare, ädlare, mer helgjuten och på samma gång sant mänsklig karaktär än den amerikanske martyrpresidenten Abraham Lincolns, icke heller en mer sällsamt underbar lefnadssaga än hans. Få af världens stora ha varit mer smädade, häcklade och förlöjligade, än han var under de sista, svåraste åren af sitt lif, då han bar en börda, som syntes för tung för mänskliga skuldror. Men ingen har heller efter döden fått en mer lysande upprättelse än han. Kritiken tystnade med ens, och världen fick ögonen öppna för, hvad den bortgångne varit, och hvad han uträttat för mänskligheten. Lincolns storhet är nu allmänt erkänd, och det är ett beaktansvärdt förhållande, att ingen statsmans, ingen regents, ingen stormans minne nu hålles i större vördnad än Lincolns. Ingens lefnadshistoria läses i dag med större intresse och begärlighet än hans, ingens vittnar i så hög grad om fullblodsmänniskan och hennes förmåga att besegra alla svårigheter och under de största bryderier och vanskligheter skåda lifvets mening och vara förvissad om det godas och rättas slutliga seger. Och detta erkännande har kommit honom till del icke på grund af något fantastiskt sagoskimmer, som spridts kring hans gestalt, utan helt enkelt genom den klarare förståelse af hans personlighet och lifsgärning, som en trägen och samvetsgrann historisk forskning åvägabragt.

"Nästan alla de mest bekanta historiska karaktärer", säger Robert Ingersoll, "ha varit omöjliga vidunder, bragta ur jämnvigt genom smicker eller vanställda genom smädelse. Vi veta intet om deras egenheter eller också intet annat än deras egenheter. Vid dessa ekar häftar ingen mänsklig mull. Washington är endast en stålgravyr. Beträffande mannen själf, sådan han i verkligheten lefde, älskade, hatade och hopspann planer, veta vi föga. Det glas, hvarigenom vi betrakta honom, förstorar till den grad, att konturerna bli oklara."

Lincoln däremot känna vi både som offentlig personlighet och enskild människa. Om ingen annan människa har det skrifvits så mycket som om Lincoln, och ingen har studerats grundligare än han. År 1905 utgafs en katalog, innehållande namnen på öfver 1100 böcker och broschyrer handlande om Lincoln, och sedan dess har antalet högst ansenligt ökats. De största verken till dato äro Nicolay och Hay's väldiga Lincoln-biografi i 10 och Ida M. Tarbells i 4 band. Biografier på 3—400 sidor räknas i dussinvis. Hans samlade skrifter (tal, bref m. m.) ha utgifvits i 12 volymer. De tidnings- och tidskriftsartiklar, som handla om honom, äro hardt när oräkneliga. Stora samlingar af Lincoln-minnen finnas hopbragta på många platser. "Oldroyd Lincoln Memorial Collection", som är inrymd i det hus, hvari Lincoln afled, innehåller omkring 20,000 nummer. Andra stora samlingar finnas i New York, Philadelphia och annorstädes. Den ryktbara Brady-Gardner-samlingen i Springfield, Mass., innehåller öfver 7,000 fotografiska negativ från inbördeskrigets dagar, tagna under skydd af landets hemliga polis. En lika stor samling förvaras i krigsdepartementet i Washington. Allt detta gäller nu endast Amerika. I Europa har föga skrifvits om Lincoln. Eget nog synes hans personlighet och lif icke ha inspirerat de europeiska författarne. Antagligen var han för demokratisk, enkel och folklig, för att slå an på dem. Men i våra dagar, då en utjämningsvåg synes

strömma öfver de flästa länder, bortvräkande uråldriga skrankor af fördom och klasskillnad, borde intresset kunna väckas för en karaktär och lifsgärning sådan som Lincolns, världens yppersta representant för folkfrihetens och folkstyrelsens idé.

I följande skildringar, som jag utarbetat efter de bästa tillgängliga källor, skola vi följa Lincoln från vaggan till grafven och lära känna honom, sådan han var i verkligheten. Det är en lycka, att så många af dem, som skrifvit böcker om honom, voro under åratal personligen bekanta med honom. Nicolay och Hay voro i flera år hans privatsekreterare. Herndon, som skrifvit en stor bok om honom, var i 22 års tid hans kompanjon och under 17 år nästan dagligen tillsamman med honom; Henry Raymond, författare till ett verk på öfver 800 sidor, var en af hans intimaste vänner; det samma gäller om Arnold, Lamon och andra, som också skrifvit utförligt om honom. Miss Tarbell uppsökte en mängd personer, som kände Lincoln, och erhöll på så vis värdefulla uppgifter för sitt verk. På grund af dessa förhållanden har eftervärlden fått en noggrann kännedom om Lincoln. Han är icke likt så mången annan storman en dimfigur, som man endast känner genom legender och hörsägen, utan blir för alla, som göra sig mödan att läsa några af hans biografier, en lifslefvande personlighet, hvars egenheter såväl som egenskaper i öfrigt man blir bekant med. Vi känna honom som gosse och man, som make och fader, som tänkare och regent, som talare och anekdotberättare, och slutresultatet af alla forskningar, det omdöme, hvari alla ena sig, blir, att han var en storslagen personlighet och för att tala med Ingersoll, "icke en typ, utan ensam i sitt slag, utan föregångare, utan någon samtida motsvarighet och utan efterföljare."

I

Lincolns barndoms- och ynglingaår

Denne märklige man föddes samma dag som Charles Darwin, den 12 februari 1809. Men medan Darwin vid sin födelse var omgifven af rikedom, bildning och förfining, kom Lincoln till världen i skötet af den största fattigdom och okunnighet. Hans fader, Thomas Lincoln, var en godhjärtad, nykter och beskedlig man, men ostadig, slarfvig och utan tillstymmelse till ambition. Han kunde hvarken läsa eller skrifva och fick lika ofta heta Linkern eller Linckorn som Lincoln, emedan han själf icke visste, hur hans namn stafvades. Han hade vid 28 års ålder gift sig år 1806 med Nancy Hanks, en 23-årig dotter till en snickare i Elizabethtown, Kentucky, i hvars verkstad han arbetat som lärling. Sedan äktenskapet välsignats med en dotter, flyttade familjen till en farm 14 mil från Elizabethtown, helt nära det nuvarande Hodgenville, och slog sig ned i en af Thomas Lincoln uppförd liten stockhydda utan golf och med en glugg i stället för fönster. Familjefaderns hela rikedom bestod i en ko, en fjäderbolster, en väfstol och en spinnrock. Här var det Abraham Lincoln föddes. Modern stod i andligt afseende vida öfver fadern. Hon kunde läsa och skrifva och satte värde på bildning. Hon var känslig och melankolisk och klent byggd, men fördrog alla besvärligheter med lugn och foglighet. När Abraham var 4 år gammal, flyttade familjen till en annan farm, 15 mil nordost om den förra, och tre år senare till vildmarkerna i Indiana, i trakten af det nuvarande Gentryville. Här uppfördes en hydda af primitivaste sort, helt och hållet öppen på ena sidan. I detta eländiga skjul utan golf eller skydd mot regn och snö lefde familjen jämte några slägtingar, som varit följaktiga på färden, ett helt år, medan en täppa rödjades i skogen och en bättre bostad uppfördes, hvilken dock icke försågs med golf, dörr eller fönster. Lille Abe, såsom Abraham alltid kallades, lärde sig att handtera yxa och hacka och hjälpte modern att sköta det lilla majsfältet och potatistäppan, medan fadern var ute på jagt eller fiske. Någon tid efter flyttningen till Indiana utbröt en epidemi, känd under namnet mjölksjukan, och ett af dess första offer var mrs Lincoln, som afled den 5 oktober 1818. Mannen tillyxade en kista och gräfde en graf ett stycke från bostaden, och ett 20-tal grannar följde den döda till hennes sista hviloplats.

Ett år efter makans död begaf Thomas Lincoln sig till Kentucky och uppsökte en ungdomsväninna, Sarah eller Sally Bush, till hvilken han en gång friat, fast hon då gaf honom afslag och gifte sig med en man vid namn Johnston. Hon var nu enka och hade tre barn. Thomas Lincoln friade igen, fick ja, gifte sig följande dag, placerade den nya hustruns egodelar i en vagn, som drogs af 4 hästar, likaledes brudens tillhörighet, och återvände till nybygget i Indiana. Hans två barn gjorde stora ögon, när de fingo se flyttlasset, som innehöll så mycket, som de aldrig skådat förr, — köksredskap, sängkläder, en såpkittel och en byrå, som kostat hela $40, och som Thomas Lincoln ansåg så "syndigt dyrbar", att han rådde sin maka att sälja den. I Sarah Bush hade han gjort ett godt val. Hon var en klok och praktisk kvinna och tog genast hand om hushållet med ifver och omtänksamhet. Hon förmådde sin loje man att lägga

golf i huset, göra en dörr, såga ut en öppning för ett fönster och täcka den med oljadt papper. Hon snyggade upp barnen och gaf dem ordentliga kläder. Lille Abe's hjortskinnsskjorta utbyttes mot en af blandadt linne och ylle. Hon uppmuntrade gossen, hvars ovanliga vetgirighet hon genast lade märke till, att begagna hvarje tillfälle till studier, som kunde komma att yppa sig. Utom makarne Lincoln och deras 5 barn bodde två slägtingar vid namn Hanks i stugan, och fast där fanns endast ett rum, trifdes alla nio väl tillsamman, och Abe och hans styfmor fäste sig vid hvarandra alltifrån början med en ovanlig tillgifvenhet. Ännu i sin sena ålderdom talade hon om honom med tårar i ögonen och sade, att han aldrig visat henne olydnad, aldrig gifvit henne ett hårdt ord eller en mulen blick, och att han var den snällaste gosse, hon någonsin sett. Han å sin sida talade alltid om henne som sin "helgade moder", sin "änglamor", "kvinnan som först lärde honom att känna sig som en mänsklig varelse." Efter sin faders död, som inträffade 1851, betalte han inteckningen i farmen, hjälpte hennes barn och sände henne pengar, så länge han lefde.

De enda tillfällen till skolgång, som förekommo, voro då någon kringflackande lärare anlände till trakten och under en kort tid höll skola i någon obebodd stuga. Naturligtvis var det icke mycket bevändt med undervisningen. Det enda kraf som ställdes på läraren var, att han skulle kunna läsa, skrifva och räkna hela tal. Om händelsevis någon person uppenbarade sig i dessa obygder, hvilken troddes förstå latin, betraktades han som en trollkarl. Det var emellertid under dessa vidriga förhållanden som Abraham Lincolns ambition väcktes till lif. Han besökte skolan, när helst någon fanns, och var den flitigaste af lärjungarne. Eftersom hvarken papper eller penna fanns i hemmet, gjorde han sina räkneöfningar med träkol på en skyffel och började snart, till faderns förtviflan, klottra och skrifva på allt möjligt. Längre fram skaffade han sig skrifsaker. Det är från denna tid man har en af honom själf tillverkad anteckningsbok, hvari han skrifvit bland en hop siffror och annat dessa rader:

"Abraham Lincoln skrifver det här,
Han blir nog snäll, men Gud vet när."

Lincolns skolgång belöpte sig sammanlagdt till mindre än ett år, men han läste på egen hand först sin styfmors bibel och sedan allt hvad han kunde komma öfver. Så snart han hörde talas om någon, som egde en bok, gick han genast dit och bad att få låna den. På så vis kom han att läsa Esopus' fabler, Kristens resa, Robinson Crusoe, Ett tusen och en natt, Indianas grundlagar och Weems biografi öfver Washington. Han läste, efter det han lagt sig, vid det matta skenet af ett talgljus och fortsatte, så snart han vaknade om morgonen. Så hände det sig en natt, när han stuckit den sistnämda boken in i en springa på väggen, att ett störtregn bröt ut och trängde genom sprickan, så att boken blef våt. Egaren fordrade skadeersättning, och Lincoln måste gifva honom tre dagsverken i hans majsåker. Lincoln fortsatte att låna böcker, tills han läst hvarenda bok, som fanns inom en omkrets af 50 mil. Han egde ett oerhördt minne. Efter åhörandet af en predikan kunde han repetera den nästan ord för ord, något hvaröfver hans styfmor synnerligen gladde sig, då hon af någon anledning ej kunnat bevista gudstjänsten. När hans arbete icke behöfdes på farmen, arbetade han hos grannarne. Ett dagsverke betaltes med 25 cents, och hvad han på detta sätt förtjänade, lämnade han till fadern, som ansågs ega rätt att förfoga öfver hans tid och arbete, tills han fyllt 21 år.

Vid 19 års ålder var Lincoln fullvuxen. Han var då 6 fot 4 tum lång, skranglig, mörkhyad med fårade drag.

Han gick klädd i rock, mockasiner af garfvadt hjortskinn, trånga hjortskinnsbyxor, som voro så korta, att ett stycke af benen var bart, samt en mössa af tvättbjörnsskinn. En ung lagkarl, som en gång besökte trakten, sade, att Lincoln var den hiskligaste företeelse han någonsin skådat. Underbara historier förtäljas om hans ofantliga kroppsstyrka, hur han en gång, då tre karlar öfverlade om, hur de skulle kunna flytta en stock, lyfte upp den ensam och bar bort den; hur han vid ett annat tillfälle flyttade ett hönshus, som vägde 600 lbs., och hur, när han fällde träd, det lät, som om två karlar arbetade. Men hans tankar voro fjärran från dessa kroppsliga sysselsättningar. Han sade själf, att hans fader visserligen lärt honom att arbeta, men icke att älska arbetet, och det har sagts att han hellre gick 15 mil för att få låna en bok eller höra ett par advokater argumentera, än hans grannar ville gå en mil för att få en dollar. Särskildt njöt han af att besöka handelsboden och läsa högt för kunderna ur den enda tidning, som kom till trakten, dess referat öfver debatterna i kongressen såväl som andra nyheter. Emellanåt höll han själf tal för hvem, som ville höra på, och försökte sig äfven som skribent. Sålunda skref han vid 14 års ålder en artikel om grymhet mot djuren, senare en annan om nykterhet och emellanåt satiriska utkast, dels på prosa, dels på vers, om personer och tilldragelser. Han längtade efter att få komma ut i världen, men respekterade sin faders rätt till hans arbete. Då han var 16 år, mottog han ett anbud att hjälpa en färjkarl på floden med arbete af det hårdaste slag mot en aflöning af 37 cents om dagen. Medan han hade denna anställning, blef han bekant med en lagkarl, som gaf honom tillträde till sitt bibliotek och lät honom tillbringa halfva nätterna där. Under ett af sina besök i biblioteket skref Lincoln år 1826 en uppsats om amerikansk styrelse, hvari han påyrkade grundlagens helighållande och unionens bevarande. Lagkarlen fann den så förträfflig, att han erbjöd Lincoln plats i sitt kontor, men Lincoln invände, att hans föräldrar voro för fattiga för att kunna undvara hans arbetsinkomst.

År 1828 tog Lincoln anställning som roddare på en flatbåt, som skulle gå till New Orleans, och hvars egare lofvat honom en lön af $8 i månaden förutom fritt uppehälle. Efter sin återkomst från New Orleans arbetade han som vedhuggare, rödjade land o. s. v. och diskuterade på lediga stunder slafverifrågan och andra politiska spörsmål, för hvilka han lifligt intresserade sig. Han talade med ledighet och var känd i bygden som den unge vildmarksoratorn. Äfven ha vi från denna tid flera ganska nätta dikter af honom. Trots bristfällig skolgång förvärfvade han sig endast genom medfödd begåfning och trägna själfstudier färdigheter, som många lyckligare lottade unga män förgäfves eftersträfva.

II

Lincoln som handelsman, kompanichef och legislaturmedlem

När Lincoln var 21 år, greps hans fader åter af vandringslusten, och i mars 1830 flyttade familjen i en vagn, dragen af två par oxar, till Illinois. Färden tog 2 veckor, och efter framkomsten slog familjen sig ned på ett stycke skogsland 10 mil väster om Decatur. Abraham var nu åter behjälplig vid uppförandet af ett blockhus, huggandet af gärdsel och rödjandet af en åkertäppa. Han stannade hemma öfver vintern, som blef ovanligt sträng. Påföljande sommar flyttade Thomas Lincoln till en farm 9 mil från det nuvarande Mattoon i Coles county och 2 år därefter till en annan farm i samma county. I dessa flyttningar deltog dock icke Abraham. I mars 1831 blefvo han och hans kusin Hanks engagerade af en köpman Offutt att, mot en ersättning af 50 cents pr dag hvardera, föra en båtlast majs, svin m. m. till New Orleans. De höggo ned träd och byggde själfva en stor flatbåt eller pråm, i hvilken de i april anträdde den långa färden utför Mississippi. I augusti finna vi Lincoln i den lilla byn New Salem i Illinois anställd som biträde hos Offutt i dennes butik och mjölkvarn. Offutt hade det största förtroende för Lincoln och skröt vidt och bredt öfver hans förmåga, hur han kunde öfverträffa hvem som helst i brottning, boxning, kapplöpning o. s. v. I trakten fanns en del ungdomar, kända under namnet Clarys Grove-pojkarna, hvilka upptogo detta som en förolämpning och höllo vad om, att deras starkaste karl, en viss Jack Armstrong, kunde besegra Lincoln. En tvekamp mellan dem anordnades. Lincoln besegrade Armstrong med lätthet och vann därigenom icke blott hans, utan hela traktens beundran. Därjämte vann han allmän högaktning genom sin godlynthet, hjälpsamhet och pålitlighet. Han kunde efter butikens stängning i sena kvällen gå flera mil, för att uppsöka någon kund, som händelsevis råkat få några cents för litet i växel. Detta visar, hur rättrådig han var, men som affärsman var han eljest misslyckad. Han tyckte bäst om att ligga på disken med hufvudet på en tygbal, studerande en grammatika, som han gått 6 mil för att få låna, eller att lösa matematiska problem på ett stycke omslagspapper. När han betjänade någon kund, som var långsam af sig, kunde det hända, att han plötsligt tog upp en bok från fickan och, glömsk af hela omgifningen, fördjupade sig i Paine's, Voltaire's, Gibbon's eller någon annan författares visdomsord.

En dag var där en man i butiken, som talade ohöfviskt i fruntimmers närvaro. Lincoln tillrättavisade honom, men det gjorde honom endast värre. Lincoln körde då ut honom och gaf honom ett grundligt kok stryk. Att diskutera politik var Lincolns förtjusning, och i mars 1832 annonserade han sig som kandidat för legislaturen och lät trycka ett cirkulär, hvari han framställde sina åsikter i dagens frågor. Afslutningen löd på följande sätt: "Det påstås, att hvarje människa har sin särskilda ärelystnad. För egen del kan jag säga, att jag har ingen ärelystnad så stor som den att vinna mina medmänniskors aktning genom att göra mig förtjänt däraf. Huruvida jag skall lyckas i denna sträfvan, får framtiden utvisa. Jag är ung och okänd

för många af er. Jag föddes och har alltjämt förblifvit på lifvets lägsta trappsteg. Jag har inga rika eller ansedda släktingar eller vänner att rekommendera mig. Jag lägger min sak helt och hållet i händerna på de oberoende röstberättigade. Blir jag vald, så ha de gjort mig en tjänst, för hvilken jag aldrig skall tröttna att söka visa min erkänsla. Skulle däremot folket i sin visdom anse det lämpligt att låta mig stanna i skymundan, så är jag redan förut alltför förtrogen med besvikelser, för att det skulle kunna harma mig." Han uppträdde på flera ställen och talade för sin sak. Men blott en af dessa sammankomster har bevarats åt eftervärlden. Den ägde rum i Pappsville, efter det en auktion hållits. Då denna var slut, steg Lincoln fram och började sitt tal. Under tiden uppstod ett slagsmål bland åhörarne, hvilket tilldrog sig deras uppmärksamhet. Lincoln hoppade plötsligt ned från talareplatsen, skilde slagskämparna åt, kastade den starkaste af dem 10 eller 12 fot åt sidan, återtog sin plats och fortsatte sitt tal. Han blef icke vald, men erhöll i New Salem-distriktet, där 300 personer röstade, 277 röster, hvilket tillräckligt visar, hur omtyckt han var.

I april inträffade en händelse, som kom Lincoln att lämna sin plats hos Offutt. Indianhöfdingen Svarta höken hade begifvit sig på krigsstigen, och statens guvernör utfärdade med anledning däraf ett upprop i afsigt att samla ett regemente frivilliga till hjälp åt den reguliära truppstyrkan. Lincoln jämte en mängd andra unga män anmälde sig till mönstring, och Lincoln utnämndes till kapten för ett af kompanierna. Det var en blandad hop af vildmarkstyper med lika liten respekt för disciplin som för klädsel eller uppträdande. Det fanns icke två af dem, som voro klädda eller utrustade lika, och det hände lika ofta, att de skrattade åt sin kaptens befallningar, som att de åtlydde dem. Lincoln själf visste icke mycket om taktik. Han berättade efteråt, att då han vid ett tillfälle skulle gå genom en grind med kompaniet, som marscherade med 20 man i ledet, han på inga vilkor kunde erinra sig kommandoordet för att få dem att sluta upp i flankmarsch, så att de kunde komma genom grinden. Men han var icke rådlös för det. Han kommenderade: "Kompaniet upplöses för 2 minuter, hvarefter marschen fortsättes på andra sidan om grinden." En dag blef en ensam gammal indian, som hade intyg från general Cass på, att han var en vän af de hvita, och som kom för att söka skydd hos Lincoln, öfverfallen af kompaniet och skulle ofelbart blifvit mördad, om icke Lincoln med fara för sitt eget lif kastat sig emellan indianen och de mot honom riktade gevären.

Efter sin återkomst från krigsexpeditionen fann Lincoln, att Offutt upphört med sin affär. I New Salem funnos ändå tre butiker. En af dem ägdes af Rowan Herndon och William Berry. Lincoln köpte på kredit den förstnämdes andel och blef sålunda kompanjon med Berry. Kort därefter köpte firman äfven lagret i de två andra butikerna, likaledes på kredit. Berry var emellertid en fyllkaja, som tillbrakte mesta tiden i bakre delen af butiken, där dryckesvarorna funnos. På den tiden såldes sådana i hvarje landthandel. Lincoln hade, som nämdt, föga håg för affärer. Han föredrog att ligga på disken eller under något träd och läsa Shakespeare eller Burns, för hvilka han fått smak genom bekantskap med en gammal excentrisk fiskare, som kunde långa ramsor ur deras skrifter utantill, och som Lincoln tyckte om att sällskapa med. Men han läste äfven annat. I en tunna, som han köpt af en främling för 50 cents, fann han bland en hop skräp ett exemplar af Blackstones Lagkommentarier och blef så fängslad af dess läsning, att han glömde hela världen. I maj 1833 blef han utnämd till postmästare i New

Salem. Posten kom högst en eller två gånger i veckan och innehöll blott några få bref och tidningar. Lincoln stoppade den vanligen i sin hatt och bar den själf till adressaterna, äfven om de bodde flera mil från staden. Det fanns således fog för det gängse ryktet, att han bar postkontoret i hatten. Men som lönen var obetydlig och Berry söp eller spelade bort hvad litet butiken inbrakte, var Lincoln nödsakad att taga hvad slags arbete som erbjöd sig. Han högg gärdsel, sågade ved, skötte mjölkvarnen o. s. v.

På hösten 1833 fick han anbud att bli biträde åt county-landtmätaren Calhoun. Han skaffade sig genast en bok i landtmäteri och pluggade natt och dag med sådan ifver, att hans vänner började känna sig oroliga vid åsynen af hans tärda anletsdrag. På 6 veckor lärde han sig allt, som fanns att inhämta i tillgängliga böcker, samt anmälde sig till tjänstgöring. I januari 1834 gjorde han sina första mätningar. Det berättas, att han till en början, för fattig att köpa en landtmätarekedja, betjänade sig af en lång vinranka. Hur som helst, gjorde han sitt arbete med sådan noggrannhet, att han inom kort fick fullt upp att göra i sitt nya yrke. Han förtjänade $3 om dagen och fick extra betalning för de kartor han ritade. Under tiden sålde han och Berry butiken till ett par bröder Trent på kredit. Dessa rymde sin väg, Berry dog, fordringsägarne togo hvad litet som fanns i butiken, och Lincoln stod där ensam med ansvaret för firmans skuldförbindelser, som belöpte sig till $1,100. I sin förtviflan uppsökte han kreditorerna och förband sig att gifva dem allt hvad han kunde förtjäna utöfver ett tarfligt lifsuppehälle, tills skulden blefve betald. Det tog honom 15 år att göra sig kvitt denna skuld, men han betalte omsider hvarje cent med full ränta för hela tiden.

En viss Van Bergen, som kommit i besittning af en af Lincolns reverser, spelade honom det sprattet att stämma honom och lägga beslag på hans häst, sadel och landtmäteri-instrumenter. Då dessa skulle säljas på auktion, infann sig, Lincoln ovetande, en farmare vid namn James Short och ropade in dem för $120 samt lämnade dem tillbaka till Lincoln. Längre fram återbetalade Lincoln pängarne med ränta. Under sin president-tid fick Lincoln höra, att Short råkat i finansielt bryderi. Lincoln utnämde honom då till indian-agent. En annan man, som under någon tid gifvit Lincoln mat och husrum på kredit, blef själf på gamla dagar hemlös och hamnade i fattighuset. Lincoln uppsökte honom där, tog honom därifrån och skaffade honom ett hyggligt och trefligt hem. Lincoln glömde aldrig en väntjänst, och det fanns näppeligen i New Salem någon person, som icke skulle velat göra hvad som helst för Lincoln. Genom sin tjänstvillighet och förmåga att sätta sig in i andras intressen vann han folkets kärlek. Han var medveten om sin popularitet och anmälde sig åter år 1834 som kandidat för legislaturen i Illinois. Denna gång blef han också vald. Före legislaturens sammanträde ägnade han sin tid åt juridiska studier. I Springfield, 20 mil från New Salem, fick han låna lagböcker. Dit sågs han ofta styra sina steg, och den synen glömdes icke lätt. En lång, skranglig skepnad, barfota, utan rock och väst, med byxor flera tum för korta och vanligen hängande på blott ett hängsle, en låg, bredbrättad halmhatt utan band och en bok i handen. Han läste ofta 40 sidor eller mer under dessa promenader. Emellanåt hjälpte han grannarne med utskrifning af inteckningar, kontrakt m. m., och uppträdde äfven som lagbiträde hos fredsdomare, men begärde sällan någon ersättning för dessa tjänster.

Legislaturen, som räknade 81 ledamöter, bland hvilka Lincoln var den näst yngste, sammanträdde den 1 dec. 1834 i Vandalia, Illinois' dåvarande hufvudstad, belägen 75 mil sydost om New

Salem, och här råkade Lincoln för första gången den man, som var bestämd att längre fram spela en så märklig roll i hans lefnadsöden, sedermera senatorn Stephen A. Douglas. Han var 4 år yngre och 12 tum kortare än Lincoln, en liten, satt gestalt med ett massivt hufvud och ett imponerande väsen. Han hade vistats i Illinois ett år och försörjt sig som advokat och skollärare. Han var det demokratiska partiets kandidat till allmän åklagare i det distrikt, där han bodde, och hade kommit till Vandalia för att tillkämpa sig sysslan.

Åren 1836, 1838 och 1840 återvaldes Lincoln till legislaturen. Han var två gånger på förslag till talmansplatsen i underhuset, och det var äfven på tal att uppsätta honom som kandidat till guvernörsämbetet, något som han dock med bestämdhet motsatte sig. Legislaturen af 1836 räknade 131 medlemmar. De 9 representanterna för Sangamon county, af hvilka Lincoln var en, voro alla karlar af öfver 6 fots längd och blefvo kända under benämningen "de långa nio". Det var deras och i synnerhet Lincolns förtjänst, att statens styrelse kom att flyttas från Vandalia till Springfield, i trots af att ej färre än fem andra städer, alla representerade af dugliga talare, fikade efter att bli statens hufvudstad, F. ö. är icke mycket att säga om Lincoln som lagstiftare, utom det att han i sina anföranden röjde stor fyndighet, skarp logik, omutlig rättskänsla och en grundlig kännedom om lagar och författningar. Före ett af valen, där det fallit på Lincolns lott att afsluta mötet, hvarunder åtskilliga legislaturkandidater uppträdt, anhöll en demokrat vid namn Forquer att få svara på Lincolns tal. Detta beviljades honom. Det är att märka, att Forquer förut varit whig, men öfvergått till demokratpartiet och i erkänsla därför hugnats af den demokratiska styrelsen med en inbringande befattning i landkontoret. Han ägde ett fint hus och hade på detsamma uppsatt en åskledare, den första som någonsin varit sedd i Springfield. I sitt svar på Lincolns tal öfveröste han honom med ovett och yttrade bl. a.: "Denne unge man måste stukas, och jag är uppriktigt ledsen öfver, att det skall ha fallit på min lott att utföra detta uppdrag." Lincoln åhörde talet under tystnad, men det syntes på hans ögon, att han kände sig förargad. När Forquer slutat, uppträdde Lincoln och nedgjorde hans argumenter på ett sätt, som väckte åhörarnes beundran. Men det mest dräpande var följande slutkläm: "Den här herrn (pekande på Forquer) sade i början af sitt tal, att den unge mannen, hänsyftande på mig, skulle stukas. Jag är icke så ung till åren, som jag är i kunskap om politiska knep och finter. Men vare sig jag skall lefva länge eller dö ung, ville jag hellre dö nu än likt den här herrn byta ut mina politiska åsikter för en $3,000-syssla och därefter känna mig nödsakad att uppsätta en åskledare på mitt hus, för att skydda ett skuldbelastadt samvete mot en förolämpad Guds straffande hämd." Ett af Lincolns mest betydelsefulla inlägg i legislaturens förhandlingar var en protestskrifvelse mot en af legislaturen nästan enhälligt antagen resolution, hvari det bl. a. hette: "Beslutadt, att vi högligen ogilla bildandet af abolitionsföreningar och de läror, som i dessa förekomma; att vi anse, att rätten att äga slafvar är tillförsäkrad slafstaterna genom landets grundlag", o. s. v. Lincoln framhöll i sin protest, att "slafveriet är grundadt på både orättvisa och oklok politik", men han fick endast en annan legislaturmedlem, Dan Stone, att teckna sitt namn under densamma.

Det mod och den skicklighet Lincoln visat vid genomdrifvandet af den lag, som gjorde Springfield till hufvudstad, vunno allmänt erkännande. För resten betraktades alla "de långa nio" som stadens välgörare, och middagar och banketter gåfvos för dem i oändlighet. Vid en af dessa höllos 33 tal,

bland hvilka ett hade till ämne: "Abraham Lincoln; han har uppfyllt sina vänners förväntningar och svikit sina fienders förhoppningar", och ett annat: "Lincoln en af naturens ädlingar". Under valstriderna var han ofta utsatt för smädelse och förtal från demokraternas sida. Själf bekände han sig till det parti, som gick under namnet Whigs. Men han visste alltid att reda sig och fick ständigt skrattarne på sin sida.

III

Lincoln som älskare och familjefader
Han blir kongressman

Hotellet i New Salem ägdes på 1830-talet af en hedersman vid namn James Rutledge, en af stadens grundläggare. Det tredje i ordningen af hans 9 barn var en dotter vid namn Ann Mayes, en vacker, älsklig och bildad flicka. Hon var förlofvad med en ung man från Vermont, hvilken kommit till New Salem 1830 och där var känd under namnet John McNeill. I förtroende hade han meddelat sin fästmö, att hans rätta namn var McNamar, och att han rymt från sitt hem för att kunna, ostörd af bref från sina föräldrar, förvärfva nog att hjälpa sin fader, hvilken gjort konkurs, på fötter igen. Under sin vistelse i New Salem hade han haft stor framgång som affärsman och ansågs vara ägare till $12,000, då han på våren 1834 återvände till Vermont, för att, som han sade, hämta sina föräldrar och gifva dem ett hem på en farm, hvilken han ägde i närheten af New Salem. Efter återkomsten till New Salem skulle han gifta sig med Ann Rutledge. Han skref efter afresan några få bref till henne, men sedan hördes intet mer från honom. Flickan började tro, att han antingen var död eller öfvergifvit henne, och försjönk i djupa grubblerier. Lincoln, som varit bekant med henne i flera år, och som ömmade för alla lidande, blef, efter det han på våren 1835 återkommit från legislaturen, för att återupptaga sina göromål som postmästare och landtmätare och fortsätta sina lagstudier, allt mer och mer fästad vid flickan och friade slutligen till henne. Hon mottog hans anbud, och det beslöts, att bröllopet skulle äga rum på våren 1836, sedan han blifvit färdig med sina lagstudier och hon tillbragt en termin vid akademien i Jacksonville. Ann Rutledge kunde emellertid icke frigöra sig från tanken, att hon möjligen handlat orätt mot McNamar; att han kanske älskade henne och skulle komma tillbaka, och denna föreställning blef till slut en mani hos henne, som tärde på hennes krafter. Hon tynade bort och insjuknade i nervfeber. Lincoln, som ej fått råka henne på någon tid, tillkallades och tillbragte en timma vid hennes sjukläger under outsäglig ångest. Den 25 augusti 1835 afled Ann Rutledge i en ålder af 22 år. Lincoln greps af den hemskaste förtviflan. Under den närmast följande tiden såg det nästan ut, som om han höll på att bli vansinnig. Man såg honom stryka omkring för sig själf längs flodstranden och i skogen, mumlande obegripliga ord. En kväll, då stormen tjöt och regnet föll i strömmar, satt han hos en vän, med hufvudet nedböjdt och tårarne tillrande ned för kinderna. Vännen bad och besvor honom att bekämpa sin sorg, sansa sig och söka glömma det förflutna. "Jag kan icke", stönade den arme; "när jag tänker på regnet och snön där ute på hennes graf, gripes jag af en obeskriflig smärta." Bowling Green, en af Lincolns tillgifnaste vänner, tog honom till sin lilla stockhydda utanför staden, och där återvann han under Greens och hans hustrus ömma omvårdnad sin självbeherskning. Men Ann Rutledge glömde han aldrig. Ännu många år därefter talade han med djup rörelse om denna sin första kärlek.

Två månader efter hennes begraf-

ning återkom McNamar från Vermont i sällskap med sin moder och sina syskon. Fadern hade dött. McNamars besynnerliga beteende mot Ann Rutledge har aldrig blifvit förklaradt. Inom ett år efter sin återkomst gifte han sig med en annan flicka. Det troliga är väl, att hans kärlek till Ann Rutledge svalnade, efter det han reste från New Salem.

Den 9 september 1836 erhöll Lincoln lagligt tillstånd att uppträda som advokat vid domstolarne. Han fortsatte dock ännu någon tid med sitt landtmäteri. New Salem hade emellertid sett sina bästa dagar, befolkningen flyttade därifrån och postkontoret stängdes. På våren 1837 flyttade Lincoln till Springfield, som på den tiden hade 1,500 invånare och var näst Chicago det mest lofvande samhället i Illinois. Han umgicks med tanken på att gifta sig med en miss Mary Owens i New Salem, en ungmö ett år äldre än han, hvilken lagt ut sina krokar för honom. Men då han i ett bref framställde sitt frieri på ett minst sagdt tvekande sätt, gaf hon honom korgen. I ett bref till en vän yttrade han därom: "Mången man har blifvit gjord till en narr af någon flicka, men det kan aldrig med full rätt sägas om mig. I detta fall gjorde jag på det mest lysande sätt mig själf till en narr. Jag har nu beslutat att aldrig mer tänka på giftermål, och det af den orsaken, att jag aldrig skulle kunna bli belåten med någon, som vore dum nog att vilja ha mig."

Tillsamman med advokaten Stuart bildade Lincoln nu advokatfirman Stuart och Lincoln och blef inom kort en af de mest populära männen i hela staden. Han hade sitt rum ofvanom en butik, som utgjorde en sorts mötesplats om kvällarne för en del af stadens framåtsträfvande unga män. Lincoln blef hufvudfiguren i detta kotteri, som vid den sprakande brasan i en jättestor kamin diskuterade dagens frågor och inom sig räknade sådana män som Stephen Douglas, nu praktiserande advokat och legislaturmedlem, G. D. Baker, längre fram i tiden senator, O. H. Browning m. fl. I trots af sitt ovårdade yttre var Lincoln en gärna sedd gäst äfven i stadens finare familjer, och man finner hans namn på alla listor öfver anordnarne af kalas och banketter. Han tjänstgjorde t. o. m. på kommittéer för kotiljongtillställningar. "Vi tyckte alla om Lincoln, fast han icke var af den muntra sorten", yttrade 50 år senare en gammal dam på tal om 1830- och 40-talets Springfield. "Han dansade sällan och var aldrig vidare uppmärksam mot damerna, men han var välkommen öfver allt och var alltid medelpunkten i de samtalande grupperna. Det enda vi flickor egentligen hade emot honom var, att han alltid utöfvade en sådan stark dragningskraft på männen."

Sitt hat mot all orättfärdighet visade han ofta. En kväll hölls ett politiskt möte i domsalen, som för tillfället var belägen i ett rum direkt under Stuart och Lincolns lagkontor. I taket rakt ofvan om talarestolen fanns en fallucka. Lincoln, som händelsevis befann sig i sitt kontor, hörde, hur de församlade försökte rycka en talare, som förargat dem med några anmärkningar, ned från talarestolen. Helt oväntadt flög falluckan upp, ett par långa ben syntes i öppningen, och i nästa ögonblick stod Lincoln midt bland de församlade och ropade: "Stopp, mina herrar! I detta land äga vi fri yttranderätt." Sällskapet lugnade sig, och talaren fick fortsätta.

På sommaren 1840 förlofvade Lincoln sig med en miss Mary Todd, en liflig, fint bildad ung dam af god familj. Hon hade året förut kommit till Springfield för att stanna hos en där bosatt, gift syster, och hade genast fått en svärm af beundrare, bland dem den alltid prydlige och siratlige Stephen Douglas. Men hon fäste sig mest vid Lincoln, hvilket väckte stor förvåning hos hennes släktingar och gaf anled-

ning till många kommentarier. Hon var nära 10 år yngre än Lincoln, men hon var ärelysten och därjämte skarpsynt nog att förstå, att han hade en lofvande bana framför sig. Några år senare, efter det hon blifvit gift med honom, yttrade hon till Ward Lamon: "Han kommer en dag att bli president öfver Förenta Staterna. Om jag inte hade trott det, hade jag aldrig gift mig med honom, ty ni kan själf se, att han ser ingenting ut." Lincolns och Mary Todds förlofningstid var stormig. Hon var svartsjuk och kinkig, och han försummade ibland att taga henne till fästligheter, i hvilka hon ville deltaga. Han blef allt mer öfvertygad om, att de icke passade för hvarandra, och ryste vid tanken på en sammanlefnad med henne, men tyckte på samma gång, att det vore skamligt att bryta en ingången förbindelse. Sliten mellan dessa stridiga känslor, minnet af Ann Rutledge och en nyvaknad kärlek till en miss Edwards, kände han sig djupt olycklig, och i sin förtviflan slog han upp med sin fästmö nyårsdagen 1841. Enligt en annan version var bröllopet utsatt till den dagen och väntade gästerna i full stass på brudgummen, som helt enkelt icke behagade infinna sig. Detta förnekas dock af brudens syster. Troligen blir det aldrig fullt nöjaktigt utredt, hur det förhöll sig. Hvad man med bestämdhet vet, är att Lincoln den 23 januari skref till sin kompanjon Stuart: "Jag är den olyckligtvis af alla människor. Om hvad jag känner vore lika fördeladt på hela mänskligheten, skulle det icke finnas ett gladt ansikte på jorden." Lincoln var dock dagligen på sin plats i legislaturen.

Frampå sommaren 1842 ställde några gemensamma vänner till Lincoln och miss Todd om, att de åter träffade hvarandra. Förhållandet mellan dem blef skenbart godt, och den 4 november firade de sitt bröllop i närvaro af några få vänner. Det berättas, att medan brudgummen klädde sig för ceremonien, en liten gosse frågade honom, hvart det skulle bära i väg, och att Lincoln svarade: "Till h—e, förmodar jag." Vare sig denna anekdot är sann eller ej, visst är, att den träffade ganska rätt. Mrs Lincoln visade sig nämligen vara ett riktigt rifjärn. Hon var fåfäng, ytlig, häftig, grälsjuk och slösaktig, men Lincoln tog detta liksom allt annat med lugn. En dag, då mrs Lincoln var som bäst i farten med att stormgräla på sin man, som kommit hem trött och kastat sig på en soffa, inträdde en granne och sade: "Hvarför ger du henne inte igen, Abe?" Lincoln svarade: "Det gör Mary en hel del godt att få gräla, och mig gör det ingen skada." Det enda försonande draget hos henne var, att hon trots allt tycktes beundra sin man och erkänna hans förtjänster. "Jag vet", sade hon vid ett tillfälle, "att hans hjärta är lika rymligt, som hans armar äro långa."

Lincolns hjärta ömmade för allt. I all synnerhet älskade han barn. Det fanns knappt en barnunge i Springfield, mot hvilken han icke någon gång visat vänlighet. En liten flicka stod en dag utanför sitt hem och grät. Lincoln kom gående och frågade, hvad hon grät för. Hon omtalade, att hon fått löfte om att göra en järnvägsresa, den första hon varit med om, i sällskap med en väninna, och att åkaren, som skulle köra hennes koffert till stationen, icke kommit. Hon hade drömt om denna resa i veckor, och nu såg det ut, som om hon efter allt skulle komma för sent till tåget. Lincoln tröstade henne och bad att få se kofferten. Flickan och hennes moder visade honom upp till rummet, där den stod. "Åhå!" skrattade Lincoln; "är det inte värre än så? Torka bort tårarne och kom med mig." Därmed kastade han kofferten på sina axlar och kilade ned för trappan och till stationen, följd af flickan, som måste springa, för att inte bli efter. "Vi hunno fram i tid", berättade flickan efteråt; "han hjälpte

mig på tåget, gaf mig en kyss och önskade mig lycklig resa." Denna svaghet för barn kom Lincoln att i förhållande till sina egna visa en alltför stor efterlåtenhet, i följd hvaraf de blefvo mycket självsvåldiga. Han lät dem rusta och väsnas hur mycket som helst. Sällan gick han ut på gatan utan att ha en pojke på armen och en annan hängande i rockskörten. En kväll, då han satt på sitt kontor införlifvad i ett parti schack med domaren Treat, kom en af hans pojkar för att hämta honom hem till kvällsmat. Då Lincoln ej genast var färdig att gå, slog pojken till bordet, så att schackpjeserna flögo åt alla håll. Domaren Treat blef förargad och yrkade, att pojken skulle bestraffas, men Lincoln sade endast, i det han tog hatten för att gå: "Så som edra pjeser stodo, då omstörtningen kom, tror jag knappast att ni har någon orsak att beklaga er, herr domare." Treat sade efteråt, att han aldrig kunde förlåta Lincoln, att han inte gaf pojken ett kok stryk.

Likadant var det efter det Lincoln blifvit president och flyttat till Washington. Pojkarne, vanda vid att leka på gatan och på obebyggda hustomter med andra pojkar, ville icke underkasta sig något tvång. De hade getter, som de spände för de stora stolarne i Hvita huset och körde upp och ned i de långa korridorerna. De hade hundar och ponies. Lincoln deltog i deras lekar, spelade boll med dem och deras kamrater, och hur mycket de än besvärade honom, t. o. m. på embetslokalerna, där de kunde komma inrusande, medan han var inbegripen i viktiga öfverläggningar med statsmän, kasta sig upp i knät på honom och köra fingrarne i hans öron och mun, visade han aldrig någon häftighet eller otålighet. Lincoln blef fader 4 gånger. Den 1 augusti 1843 föddes sonen Robert Todd, den 10 mars 1846 Edward, den 21 dec. 1850 William Wallace och den 4 april 1853 Thomas, vanligen kallad Tad. Alla utom den äldste, sedermera diplomaten, krigsministern m. m., dogo i unga år, — Edward kort efter sin födelse, William 1862 och Thomas 1871.

Lincolns högsta politiska sträfvan på 1840-talet var att bli kongressman. Han erkände det öppet. Till en vän skref han: "Om du skulle höra någon säga, att Lincoln inte frågar efter att bli sänd till kongressen, så önskar jag, att du som en personlig vän till mig ville svara, att du har skäl att tro, att han tar fel. Sanningen är, att jag mycket gärna skulle vilja komma dit." Efter den 14 april 1841, då firman Stuart och Lincoln upplöstes, hade Lincoln förre domaren Logan till kompanjon. Denne ville också till kongressen, och denna politiska konkurrens ledde 1843 till firmans upplösning. Med W. H. Herndon bildades nu firman Lincoln och Herndon, hvilken egde bestånd till Lincolns död. Kyrkfolket motarbetade Lincoln, emedan han ej tillhörde någon församling och misstänktes för att vara deist. Men 1846 fick han ändtligen sin önskan uppfylld. Han valdes då till medlem af kongressen, där han intog sin plats i december 1847, och där han med kraft uppträdde mot det af president Polk påbörjade kriget mot Mexico, sålunda förstörande för sig själf hvarje utsikt till återval. Han väckte äfven motion om förbud mot slafhandel i Columbia-distriktet och om slafveriets gradvisa afskaffande därstädes med ersättning för slafägarne. Den blef emellertid icke antagen.

Kongressens och högsta domstolens bibliotek voro riktiga guldgrufvor för Lincoln. Mer än en gång sågs han binda ihop en hög med böcker i sin stora röda näsduk, sticka sin käpp genom knuten och med knytet öfver axeln knoga i väg till sin bostad. Han bevistade nationalkonventet i Philadelphia 1848, där general Taylor nominerades till presidentsysslan. Lincoln höll under mötet ett dundrande tal, som kom hela församlingen att

skratta och applådera. Han märkte icke i sin ifver, hur han under talets fortgång promenerade från ena ändan af gången mellan bänkraderna och tillbaka. När hans tjänstetid i kongressen var till ända, våren 1849, återvände han till Springfield. Regeringen erbjöd honom guvernörssysslan i Oregon, och han kände sig nästan hågad att mottaga den, men mrs Lincoln motsatte sig detta på det bestämdaste. Hon ville icke flytta till en så aflägsen del af världen. Lincoln erhöll äfven anbud att bli medlem af en framstående lagfirma i Chicago, men föredrog att stanna i Springfield, där han 1844 köpt ett eget hus och f. ö. var omgifven af så många, som kände och förstodo honom.

IIII

Lincoln som lagkarl

I Lincoln och Herndons till utseendet oansenliga lagkontor, beläget i öfre våningen af en tvåvåningsbyggnad af tegel, rådde just icke någon pedantisk ordning. Papper och tidningar lågo huller om buller öfverallt, och i ett hörn hade så mycket damm och jord samlat sig, att innehållet i några fröpaket, som Lincoln medfört från Washington, slog rot och började växa. På ett stort kuvert hade han skrifvit: "Om du icke finner, hvad du söker, på någon annan plats, så titta efter i detta kuvert." Hans gamla hatt tjänade som förvaringsplats för bref och dokumenter. Men i detta rum kände han sig hemma och oförhindrad att tänka sina egna tankar. Här läste han tidningar och studerade Euklides, med hvars sex första böcker han gjorde sig grundligt förtrogen. Här roade han sig äfven med läsning af poesi. Byrons Dröm och några andra dikter af melankoliskt innehåll hade han lärt sig utantill och plägade ofta deklamera dem. Särskildt har en af dessa dikter, "Ack, säg mig, o menska, hvi yfves du så?" blifvit känd som Lincolns älsklingspoem, emedan han så ofta uppläste stycken därur.

Herndon berättar i sin bok, att Lincoln i allmänhet kom till kontoret vid 9-tiden på morgonen, men att det ibland hände, att han infann sig mycket tidigare, mumsande på korf och bröd, som han köpt i någon butik på vägen till kontoret. Herndon förstod då, att han haft ledsamt hemma och gifvit sig i väg utan att äta frukost. Vid dylika tillfällen var Lincoln ytterligt melankolisk, och grannlagenheten bjöd Herndon att icke tala till honom. Det påstås, att mrs Lincoln aldrig tröttnade att gräla på sin man för hans vana att ligga på golfvet i förmaket eller tamburen och läsa och för hans oförmåga att lära sig bordskick enligt hennes uppfattning därom. Hans likgiltighet i fråga om sin klädsel torde också ha varit en nagel i ögat på henne, som ville spela så aristokratisk. I detta fall var Lincoln oförbätterlig. Äfven som president gick han vanligen klädd i morgontofflor, emedan han fann de på den tiden brukliga höga stöflarne plågsamma, och i nattrock, utom vid officiella möten o. d. Han sågs ofta på gatan, äfven i Washington, klädd i en gammal urblekt dammrock, och under vintern bar han stundom till skydd mot kölden en grå schal lindad omkring halsen. Men då omständigheterna kräfde det, visste han också att skicka sig rätt. En man, som var närvarande vid ett tillfälle i Hvita huset, då statsmannen Charles Sumner kom på besök, har berättat, att Lincoln, som vid Sumners inträde satt i en länstol, med ena benet kastadt öfver stolskarmen, for upp och hälsade med utstuderad värdighet på den snobbigt klädde statsmannen och, efter det denne gått, återtog sin förra bekväma ställning, anmärkande: "I Rom gör man, som romarne göra."

Beträffande hans dagliga lif i Springfield, skrifver hans vän advokaten Whitney: "Ibland såg man Lincoln gå fram och tillbaka på trottoaren utanför sitt hus med ett barn på armen eller dragande en liten barnvagn; eller såg man honom under djupa funderingar promenera till domstolsclerkens kontor, till någon butik eller annan plats, där folk var församladt och han kunde vänta att finna villiga åhörare till sina historier. Framemot

kvällen vandrade han hem, dref sin ko till stallet, mjölkade henne, fodrade sin häst, gjorde rent i stallet och högg ved. Senare på kvällen gick han ofta åter till någon butik, för att råka folk, eller strök han ensam omkring i stadens utkanter, försjunken i betraktelser. Lincoln högg själf sin ved och skötte sina djur, t. o. m. efter det han blifvit vald till president." Sina papper och manuskript bar han i en gammal nattsäck, och på sina resor medförde han alltid en urblekt grön paraply med hans namn insydt i stora bokstäfver. Hans byxor voro alltid för korta, och vanligen bar han en blå rock, som han köpt i Washington 1849 och begagnade i 10 år.

Lincoln hade två utpräglade motsatta naturer. Den ena var poetens, drömmarens, idealistens, den andra, hvilken i hans umgänge med sina vänner oftast kom till synes, var den praktiske mannens, skämtarens, humoristens. Den tog sig uttryck i berättandet af roliga historier, i hvilken konst han var en mästare. Hans behof voro små. Ingen man i hans ställning kunde gärna i det stycket öfverträffa honom. Andra lagkarlar begagnade sig af alla möjliga tillfällen att förtjäna pängar. Lincoln inlät sig aldrig på någon spekulation och röjde intet förvärfsbegär. För honom var rikedom endast "ett öfverflöd på saker, som man icke behöfde". För sina tjänster begärde han, såsom en af hans ämbetsbröder uttryckte sig, "skandalöst liten ersättning". Hans inkomster uppgingo dock till 2—3,000 dollars om året. Det högsta arvode han någonsin begärde var, då han åt Illinois Central-järnvägen vunnit ett mål, befriande bolaget från en ofantlig skatteutgift. Han inlämnade då en räkning på $2,000, hvilken bolagets vice-president George McClellan fann för hög och vägrade betala. På sina ämbetsbröders enträgna begäran stämde Lincoln bolaget och tillerkändes af domstolen $5,000 i st. f. $2,000. Då Lincolns kompanjon en gång begärt och fått $250 af en klient, tvang Lincoln honom att återbetala hälften, emedan han vid närmare eftertanke funnit, att räkningen var för hög. Men då en man, som hade $2½ att fordra af en fattig stackare, ville att Lincoln skulle stämma denne, begärde han $10 i förskottsbetalning, hvarefter han gaf den fattige mannen hälften af beloppet på det vilkor, att han genast skulle gå och betala sin skuld. Någon stämning blef således ej af. När Lincoln upptäckte, att någon klient ljugit vid framställandet af sin sak, afsade han sig all befattning med honom, och då en tvistefråga syntes honom obetydlig, afrådde han från inledande af rättegång. På så vis beröfvade han sig själf många tillfällen till inkomst. En gång blef han själf illa besviken. Han hade blifvit kallad till Cincinnati i ett mycket viktigt mål, som rörde sig om ett värdefullt skördemaskinspatent. Motpartens advokat var en framstående lagkarl från östern. Lincoln gladde sig åt att få upptaga täflan med honom, och hans vänner kände sig förvissade om, att han skulle vinna utmärkelse. Men hans klient, som hade $400,000 på spel, kände sig modfäld, när han jämförde sin anspråkslöse småstadsadvokat med den elegante herre, som skulle föra motståndarens talan, och engagerade Edwin Stanton att biträda Lincoln. Stanton uppträdde vräkigt och ignorerade Lincoln helt och hållet. Lincoln hörde honom på hotellet hånfullt yttra: "Hvar kom det där långarmade kreaturet ifrån? Och hvad kan han uträtta? En sådan där humlestång med en smutsig dammrock, hvarå svetten trängt sig ut på ryggen och gjort fläckar, så att den ser ut som en karta öfver Amerika." Att Lincoln kände sig sårad och förödmjukad, när han af denne oförsynte öfversittare blef trängd undan och beröfvad ett lysande tillfälle att vinna utmärkelse, är ej att undra på. Men han lät ej höra någon klagan, utan erkände i stället

oförbehållsamt, att de akademiskt bildade juristerna från östern voro grundligare än västerns lagkarlar; och fem år senare, när han själf intog landets högsta hedersplats, utnämde han samme Edwin Stanton, som så hänsynslöst förolämpat honom, till Förenta Staternas krigsminister.

Lincolns domstolsanföranden voro så enkla, klara och fria från tekniska termer, att äfven den okunnigaste juryman förstod hvarje ord. Men han kunde också vara spydig och skarp. Han tillbrakte halfva tiden på resor. Illinois var uppdeladt i ett antal juridiska distrikt eller domsagor, af hvilka hvart och ett hade sin domare, som vår och höst besökte de olika countyhufvudorterna och höll sessioner. Domaren åtföljdes på sina resor af ett visst antal advokater. Åttonde distriktet, som Lincoln tillhörde, innefattade 15 counties och var 150 mil långt och lika bredt. Före 1854 fanns där ingen järnväg. Domaren och hans sällskap färdades på hästrygg eller i åkdon. Under sin tidigare praktik hade Lincoln ingen häst, utan plägade låna en eller också tillsammans med ett halft dussin andra advokater hyra en vagn med 3 säten. Längre fram skaffade han sig häst och vagn. Vid ankomsten till den stad, där domstolen skulle hålla session, togo resenärerna in på hotellet. Man var icke kinkig i fråga om bekvämligheterna. Hvarje sofrum innehöll 3—4 sängar, och domare och advokater sofvo tillsamman, två i hvarje säng. I matsalen åto de tillsamman med jurymän, vittnen, fångar. som ställt borgen för sig, resande handelsmän, forkarlar och arbetare. Det enda försök till klassindelning, som gjordes af hotellvärden, var att placera lagkarlarne i en grupp vid ena ändan af bordet. Lincoln tycktes ej fråga efter denna klassificering. En dag, då han slagit sig ned bland de andra gästerna, ropade värden till honom: "Ni sitter på orätt plats, mr Lincoln." — "Har ni bättre mat där borta, Joe?" frågade Lincoln tillbaka; "i annat fall stannar jag, där jag är." Matlagningen var icke alltid den bästa. Många besvärligheter mötte den kringresande domstolen på dess färder. Vägarne voro dåliga, broar saknades öfver floderna. Lincoln var den ende, som tog allt med godt humör. Den sortens lif var fullkomligt i hans smak, och han föredrog det vida framför att sitta på ett kontor i en stad. Här kommo hans praktiska talanger och hans fenomenala förmåga som historieberättare till sin fulla rätt. Han var full af komiska anekdoter och infall, och dem serverade han dagen i ända, t. o. m. under domstolsförhandlingarne.

Domaren David Davis, som presiderade öfver åttonde distriktet från 1843 till långt in på 1850-talet och sedermera blef ledamot af Förenta Staternas högsta domstol och ordföraande i senaten, var en kraftfull karaktär och en man med stor lärdom. Alltifrån första stunden fattade han ett synnerligt tycke för Lincoln och lyssnade med förtjusning till hans historier. Om Lincoln under förhandlingarne i domsalen berättade någon lustighet i hviskande ton för de andra lagkarlarne, kunde det hända, att domaren slog i bordet och tystade på honom. Men efteråt slog det aldrig fel, att han kallade någon af lagkarlarne till sig och frågade, hvad det var Lincoln berättade. Vid ett tillfälle brast en af advokaterna, sedermera domaren Ewing, i gapskratt, efter det Lincoln hviskat något till honom. Domaren Davis blef förnärmad och ropade: "Det måste bli ett slut på det här. Mr Lincoln, ni stör denna domstol ständigt och jämt med edra historier. Och ni, mr Ewing, dömes att böta $5 för edert bullersamma uppträdande." Ewing bad om ursäkt för sitt beteende, men tillade, att historien var så oemotståndligt skrattretande, att han ansåg den värd böterna. Efter sessionens slut kallade domaren honom till sig och bad att

få höra Lincolns historia. Ewing omtalade den, och sedan Davis skrattat ut, sade han, ännu småleende: "Böterna efterskänkas."

Efter kvällsmaten plägade advokaterna samlas i Davis' rum till samspråk. Om Lincoln saknades, var Davis aldrig i sitt rätta esse. "Hvar är Lincoln i kväll? Hvarför kommer inte Lincoln?" frågade han otåligt gång på gång. Lincoln njöt af att veta sig vara omtyckt, och ofta, när han kom till domsalen eller någon annan plats, där hans kamrater voro församlade, frågade han på sitt barnsligt okonstlade sätt, medan han skakade hand med vännerna: "Äro ni inte glada att se mig igen?" I de småstäder, där domstolen höll sina sessioner, funnos många fina och förmögna hem, och i dem tillställdes ofta kalas och fäster för dessa kringflackande lagens representanter.

Under hela 1850-talet var slafverifrågan det viktigaste af alla de politiska spörsmålen. Enligt den s. k. Missouri-kompromissen af 1820 fick Missouri, då det upptogs i statsförbundet, fortfara som slafstat på det vilkor, att slafveriet icke skulle utsträckas till något nytt område. Men när år 1854 territorierna Kansas och Nebraska organiserades, gjorde slafverivännerna allt för att få slafveriet infördt där, och Stephen Douglas, som då satt i Förenta Staternas senat som representant för Illinois och ett par år förut varit på förslag till president, genomdref en motion, som kullkastade Missouri-kompromissen och gaf hvarje nybildadt territorium rätt att självt afgöra, huruvida slafveri skulle finnas inom dess gränser eller ej. Detta väckte en storm af ovilja öfverallt i nordstaterna, där ett parti, kändt under namnet abolitionister, länge påyrkat att få allt slafveri upphäfdt och alla slafvar frigifna. Lincoln, som ända från sin ungdom afskytt slafveri-institutionen, rustade sig nu till allvarlig strid mot slafpartiet. Han blef invald i legislaturen, men afsade sig denna utmärkelse och uppträdde som kandidat för Förenta Staternas senat, dock utan framgång. Senator Douglas kom själf till Illinois för att förklara sin ståndpunkt. Han uppträdde först i Springfield. Lincoln svarade på hans tal. "I 4 timmars tid talade han", skrifver en af hans biografer, "med ett allvar, som skakade hans jättegestalt och försatte vän såväl som fiende i häpnad. Utan fruktan för sin lysande motståndare, som korsat klingor med självfve Webster och andra stora talare i senaten, påvisade han det falska i hans påståenden punkt för punkt." Han följde honom till Peoria, där de likaledes höllo hvar sitt tal. Lincoln förvånade alla genom sin klara bevisföring och sitt lika enkla som kraftiga språk. "När den hvite mannen styr sig själf", sade han, "så är det självstyrelse, men när han regerar öfver både sig själf och en annan man, så är det mer än självstyrelse, det är despotism. Ingen man är god nog att regera öfver en annan man utan dennes samtycke. Utplåna Missouri-kompromissen, utplåna alla kompromisser, självständighetsförklaringen och all föregående historia; men vi kunna icke utplåna människonaturen. Vår republikanska kåpa är fläckad och sölad i smutsen. Låt oss rena den. Låt oss vända den och tvätta den hvit i revolutionens ande, om icke i dess blod!"

V

Lincolns och Douglas' intellektuella tvekamp

1856 blef whigpartiets dödsår och det republikanska partiets födelseår. Lincoln välkomnades som det nya partiets självskrifne ledare vid statskonventet i Bloomington. Det tal han där höll den 29 maj mot slafveriets utsträckande till Kansas var så gripande, att åhörarne sutto som förtrollade och tidningsreferenterna glömde sin plikt att skrifva ned det. Ryktet därom spred sig, och vid det republikanska presidentvalkonventet i Philadelphia fick Lincoln andra förslagsrummet till vicepresidenturen. Han vidhöll och förfäktade i tal och skrift sina åsikter om slafveriet såsom en orättfärdighet, hvilken icke finge utsträckas till något nytt territorium, och uppträdde kraftigt mot ett af högsta domstolen fäldt utslag, att negrer ej finge söka upprättelse vid någon amerikansk domstol. Douglas beskyllde honom med anledning däraf för anarkism. Lincoln svarade, att han var lika lojal mot lagar och institutioner som Douglas själf, men att då domstolen ofta återkallade sina egna beslut och sålunda erkände sin ofullkomlighet, det vore fullt berättigadt att söka förmå den att äfven återkalla ett så orättfärdigt utslag som det nämnda. I Illinois var Lincoln republikanernas gunstling, och vid statskonventet i juni nominerades han till Douglas' efterträdare som senator från Illinois. Han höll därpå ett tal, som föreföll de flesta af hans vänner så radikalt, att de fruktade att han förstört alla sina framtidsutsikter. Han framhöll däri, att unionen icke kunde äga bestånd som halft vänlig och halft fiendtlig mot slafveriet; att den ettdera måste göra sig kvitt slafveriinstitutionen eller göra den laglig i hela landet. Detta direkta uttalande var ett klokt politiskt schackdrag af Lincoln, som förstod, att det enda sättet att besegra Douglas var att tvinga honom att närmare definiera sin egen ståndpunkt. Douglas hade nämligen visat sig vacklande i vissa af sina åsikter och därigenom stött sig med en del af sitt eget parti, men samtidigt vunnit sympatier inom det republikanska lägret, så att somliga af dess ledare t. o. m. gjorde anstalter för att få honom att helt och hållet öfvergå till deras parti.

Det var då Lincoln företog en af de klokaste handlingar i sitt lif, i det han den 24 juli 1858 utmanade Douglas på en intellektuel tvekamp. Douglas antog utmaningen, och det bestämdes, att de båda politiska kämparna skulle mötas i sju offentliga debatter. Lincolns vänner kände sig oroliga. Douglas betraktades som den ypperste inom sitt parti. Han var djärf, slug, en talare som få och begåfvad med ett vinnande sätt och en nära nog hypnotisk makt öfver människorna. Han hade gjort en lysande karriär. Vid 28 års ålder hade han blifvit medlem af Illinois' högsta domstol, vid 31 års ålder af kongressen och två år senare senator. Han hade varit på vippen att bli president och var nu vid 45 års ålder nordstatsdemokraternas enda tänkbara presidentkandidat. Han var rikt och förnämt gift, hade varit en firad gäst i Europas hufvudstäder och ägde ett palatslikt hem i Washington. Han ägde en ovanligt kraftig stämma, uppträdde med pomp och ståt och bildade i alla afseenden den fullständigaste motsats till Lincoln, hvilken han bemötte med en medlidsam nedlåtenhet, något som gaf Lincoln anledning till många lyckade sarkasmer,

i det han häntydde på Douglas som en världsberömd man, hvars anhängare i åratal i honom sett en blifvande president och i hans trinda, frodiga, jovialiska anlete allehanda inbringande sysslor skjuta skott, medan ingen någonsin sett ett presidentämne i Lincoln eller i hans aftärda, magra, torra anlete väntat att ens få se en kålplanta spira. "Men", yttrade han i ett tal, hvari han bemött vissa elaka personliga anspelningar, "jag ämnar fortsätta striden som en fullkomlig gentleman, i sak åtminstone, om också icke i fråga om utvärtes prydlighet. En gentleman i den meningen blir jag aldrig, men hvad som bildar en gentlemans inre, det hoppas jag, att jag förstår."

Det beslöts, att Douglas skulle inleda och afsluta 4 af de 7 debatterna och Lincoln ha första och sista ordet i de tre öfriga. Den första hölls i Ottawa, Ill., den 21 aug. 1858, ute i det fria i närvaro af en ofantlig folkmängd. Till denna såväl som till de öfriga debatterna kommo farmare åkande med sina familjer ofta från 40 eller 50 mils afstånd, och stadsbefolkningen strömmade man ur huse, — så allt uppslukande var intresset för de frågor, som behandlades. Det fanns tillfällen, då talaren hade ända till 15- och 20,000 åhörare. Hotellen voro fullpackade, och tusentals människor slogo läger på marken utanför städerna. Den andra debatten hölls i Freeport den 27 augusti, den tredje i Jonesboro den 15 september, den fjärde i Charleston, 150 mil från Jonesboro, den 19 september, de tre sista i Galesburg, Quincy och Alton den 7, 13 och 15 oktober. Bägge talarne uppträdde dessutom nästan hvarje dag mellan mötena. Det var en andlig tvekamp, som på det hårdaste ansträngde deras både själs- och kroppskrafter. De färdades än till häst, än i vagn, än på ångbåtar. Då järnväg fanns mellan platserna, åkte Douglas i en palatsvagn, såsom järnvägsmagnaten McClellans gäst, samme McClellan, som förut en gång vägrat betala en af Lincoln inlämnad räkning, och som Lincoln likafullt några år senare hedrade med en utnämning till öfverbefälhafvare öfver armén. Douglas åtföljdes af en hel trupp af framstående politiker, möttes i städerna med musik och fördes i fina ekipager till hotellen. Lincoln blef ibland af sina anhängare buren på deras axlar genom staden eller skjutsad i hölass. De ville på detta sätt visa sitt förakt för de aristokratiska fasonerna inom Douglas' parti och affektera republikansk enkelhet.

Talarne undveko personliga utfall så mycket som möjligt, fast Douglas emellanåt ej kunde lägga band på sin häftighet, när han blifvit för hårdt ansatt. Det enda, som tycktes irritera Lincoln, var Douglas' ofta upprepade försök att bringa på tal saker, som icke hörde till ämnet. "Domaren Douglas", sade Lincoln, "spelar bläckfisk, ett djur som icke har något annat försvarsmedel, då det ser sig ansatt, än att omgifva sig med en svart vätska, som gör vattnet så mörkt, att fienden icke kan se bläckfisken, som på detta sätt räddar sig ur faran." På tal om negerslafvarne sade Lincoln rent ut, att han icke ville gifva dem rätt att rösta eller att tjänstgöra som jurymän. Han angaf som sin åsikt, att det rådde en fysisk skillnad mellan den hvita och den svarta rasen, hvilken i alla tider skulle hindra dem från att lefva tillsamman i social eller politisk jämlikhet. "Men", tillade han, "i fråga om rättigheten att äta det bröd, som han förtjänar med sina egna händer, är negern min jämlike och domaren Douglas' jämlike och hvarje annan människas jämlike." Lincoln uppträdde icke mot slafveriet i de stater, där det införts med grundlagens medgifvande, ehuru han hoppades på dess "slutliga fredliga utrotande" öfverallt. Hvad han ifrade för, var att hindra dess vidare utbredning, och för detta måls vinnande utfäste han sig att kämpa, "tills den dag randats, då så långt för-

bundsregeringens makt sträcker sig, solen icke skall skina, regnet icke falla och vinden icke blåsa på någon människa, som är dömd att arbeta utan lön." Hans sista tal rörde sig om frågan: "Är slafveriet orätt?" "Detta är", sade han, "den viktigaste frågan, och den skall höras här i landet, sedan våra tungor blifvit förstummade. Det är den eviga striden i hela världen mellan de två begreppen rätt och orätt." Under debatterna föreföllo de två talarne ungefär jämnstarka. En åhörare yttrade efteråt: "När jag hörde Douglas tala, tyckte jag synd om Lincoln, men när jag så hörde Lincoln tala, tyckte jag till min förvåning lika mycket synd om Douglas." Talen aftrycktes och kommenterades i alla landets tidningar, och ju mer de lästes, desto klarare blef det, att Lincoln haft rätten på sin sida. Han hade flera gånger beslagit sin motståndare med lögn och tvetalan, och hundratals demokrater öfvergingo i följd däraf till det republikanska partiet. En framstående statsman skref i ett bref till en Chicago-tidning: "Hvem är denne man, som uppträder mot Douglas? Ha ni fått klart för er, att förträffligare tal öfver allmänna frågor aldrig hållits i vårt land; att hans insikter i ämnet äro djupa, hans logik oantastlig, hans stil oefterhärmlig?" I ett sammanfattande omdöme om denna minnesvärda och i sitt slag ensamma politiska täflingsstrid skrifver James Creelman: "Mot den otymplige småstadsadvokaten med det rynkiga, melankoliska ansiktet och den pipiga rösten stred den elegante, vackre och fyndige Douglas förgäfves. Lincolns mänskliga syn på tingen, det rättvisa i hans påståenden, hans upphöjda moraliska ståndpunkt, hans lättfattliga, träffande anekdoter, hans originalitet och fantasirikedom och den omisskänneliga enkelheten och uppriktigheten i hans bevisföring triumferade öfver Douglas' lagkarlsmessiga anföranden. Med hänsyn till dramatisk iscensättning och allmän entusiasm finns intet i hela det amerikanska folkets historia, som kan jämföras med denna strid mellan Lincoln och Douglas. Och intet i Lincolns hela lefnad bevisade mera tydligt, att när han föresatte sig att kämpa för en moralisk fråga, var han makalös. Han var uppfylld af sitt ämnes majestät."

I trots af allt blef icke han, utan Douglas vald till senator. Men det blef en dyr seger för Douglas. Vand som han var vid att lefva högt, belöpte sig hans utgifter under de månader, som han egnade åt valstriden, till $80,000. Lincolns utgifter under samma tid uppgingo till mindre än $1,000. De eftergifter och medgifvanden, som Douglas sett sig nödsakad att göra under debatterna med Lincoln, hade ådragit honom sydstatsdemokraternas fiendskap. De betraktade honom som en förrädare, och fast han genast begaf sig ut på resor i slafstaterna, för att söka återvinna det förlorade förtroendet, möttes han af idel misstro. Hans parti var hopplöst splittradt. Senaten afsatte honom från ordförandeskapet i en kommitté, som han innehaft i 11 år. Under tiden hade Lincoln återgått till sina vanliga sysslor. Men påföljande år fick han kallelse från stater både i väster och öster att komma och hålla politiska tal. Hvar helst Douglas uppträdde, ville man nu äfven höra Lincoln. Här och där började det glunkas om, att han borde föreslås till presidentkandidat, men när man nämde därom för honom, svarade han: "Hvad tjänar det till att tala om mig, när vi ha sådana män som Seward och Chase? Rättvisan fordrar, att de först komma i åtanke." Det var först vid ett politiskt möte i december 1859 som han på enträgen begäran gaf sitt samtycke till att låta sig presenteras som presidentkandidat. Han kände sig smickrad, då han fick inbjudning att hålla en föreläsning i New York. Den 27 februari 1860 uppträdde han i Cooper Institute i New York inför allt hvad staden ägde förnämst af lärdom

och intelligens. Han kände sig till en början ganska brydd och bortkommen, när han af skalden Bryant presenterades för alla de fina herrarna på scenen, bland hvilka han så bjärt afstack genom sitt utseende och sin enkla drägt. Men, skrifver en af åhörarne, diplomaten Joseph Choate, "när han började tala, blef han som förvandlad. Hans ögon lyste, hans röst klingade, hans ansikte sken och tycktes lysa upp hela församlingen. I 1½ timmes tid höll han åhörarne under sin kontroll. Det var underbart att se, hur denne olärde man endast genom själfdisciplin och sin andes tuktan hade vuxit ifrån alla ytliga konstgrepp och funnit vägen till den fullkomliga enkelhetens storhet och kraft. Han bevisade med talrika exempel ur historien och med mästerlig logik, att fäderna, som skrefvo grundlagen i syfte att bilda en fullkomligare union och grundlägga rättvisa och tillförsäkra sig själfva och sina efterkommande frihetens välsignelser, menade att gifva förbundsstyrelsen makt att utestänga slafveriet från territorierna. Han afslöt sitt tal med den till hjärtat trängande uppmaningen: "Låt oss tro, att rätt är makt, och låt oss i denna tro ända till slutet framhärda i att göra vår plikt så, som vi förstå den." Den kvällen genljöd den stora salen och dagen därpå hela staden af hänryckta människors bifall och lyckönskningar, och han, som kommit såsom en främling, skildes från oss som en lagerkransad segrare."

New Yorks tidningar återgåfvo talet in extenso, och Horace Greeley skref, att det var det mest storslagna tal han någonsin hört, ehuru han dock hört några af Websters allra bästa. Lincoln uppträdde därefter i flera andra af österns stater. Professorn i vältalighet vid Yale College intogs af sådan beundran för Lincolns sätt att behandla språket, att han ej blott nedtecknade flera af hans satser och dagen därefter läste upp dem för sina studenter såsom exempel på fullödig engelska, utan äfven följde efter talaren till en annan stad, för att än en gång få tillfälle att, såsom James Morgan uttrycker sig, "sitta vid fötterna af denne självlärde mästare i vårt modersmål."

VI

Lincoln blir Förenta Staternas president

I början af 1860, samma år som presidentvalet skulle hållas, betraktades William Seward i New York som det republikanska partiets blifvande presidentkandidat, och den ena staten efter den andra förklarade sig ämna gynna honom. Lincoln hade visserligen tid efter annan varit nämd i småstadstidningar i Illinois som en möjlig presidentkandidat, men partiet i sin helhet hade icke fäst någon uppmärksamhet därvid. Lincolns vänner hade dock i all tysthet arbetat för honom, och då Lincoln, medan delegaterna vid Illinois-republikanernas valmöte i Decatur den 9 maj höllo på med sina förhandlingar, händelsevis inträdde, blef han inbjuden att taga plats på platformen, och kort därefter frågade en af de närvarande, om han finge förära mötesdeltagarne en minnesgåfva. Hans anhållan bifölls, och i nästa ögonblick sågos två män tåga fram genom salen, bärande ett banér, bestående af två gamla, murknade gärdsgårdsstörar öfverklädda med flaggor och band med inskription: "Abraham Lincoln, gärdselkandidaten för president 1860. Två af de 3,000 gärdselstörar, som år 1830 höggos af Thomas Hanks och Abe Lincoln, hvars fader var den förste nybyggaren i Macon County."

En bifallsstorm utbröt, och ropet: "Lincoln! Lincoln!" ljöd genom salen. Lincoln reste sig upp, pekade på banéret och sade: "Jag förmodar, att ni önskar höra några ord från mig. Jag kan icke säga, huru vida jag gjort de där gärdselstörarna eller icke, men jag vet med säkerhet, att jag gjort en hel mängd andra lika goda som dessa." Nya bifallsåskor följde, och en af delegaterna hviskade till en annan: "Nu har Seward förlorat Illinois." Det slog in, ty en stund senare var Lincoln enhälligt nominerad som Illinois-republikanernas presidentkandidat. Entusiasmen spred sig till Chicago, där nationalkonventet skulle hållas en vecka senare. De begge gärdselstörarne utställdes där till förevisning, prydda af stadens damer med blommor. Konventet sammanträdde den 16 maj i en för ändamålet särskildt uppförd ofantlig träbyggnad, kallad Wigwam. Tvåtusen af Sewards anhängare följde med honom från New York och hade med sig en musikkår. Andra stater i östern voro talrikt representerade. Långa järnvägståg kommo från New England med politiska skaror. I Chicago funnos under mötesdagarne omkr. 40,000 främlingar. Processioner för Seward, Cameron, Chase och Lincoln tågade fram och tillbaka genom gatorna. Tal höllos i oändlighet, musikkårer spelade och fyrverkerier afbrändes. Sewards parti ville, att Lincoln skulle nomineras till vice-presidenturen, men Lincolns vänner, bland dem domaren Davis, hvilken länge arbetat i det fördolda för sin gunstling både i Illinois och i andra stater, motsatte sig detta. Med outtröttlig ifver sökte de öfvertala de olika staternas kommittéer att rösta på Lincoln för presidenturen. Spänningen var uppdrifven till det högsta. Hundratals valmän sofvo icke en blund på hela veckan. Efter flera dagars diskussioner och förberedande arbeten kom självfa valdagen.

Sewards namn föreslogs först och helsades med jubel, men det var ett intet mot hvad som följde, när näst i ordningen Norman Judd reste sig och på Illinois-delegationens vägnar föreslog Lincoln. Ett oväsen bröt ut, hvartill intet valmöte förr eller senare

kunnat uppvisa maken. Till ledare hade blifvit utsedd en man med en utomordentligt kraftig stämma och han hade skaffat sig till hjälp en med lika goda röstresurser utrustad löjtnant, som, fastän sjelf demokrat, var så förtjust i att höra sin egen röst, att han gerna lånade sina lungor till tjenst åt motpartiet. De hemska indiantjut, som dessa två män upphäfde, satte lif i församlingen. Tusentals män och kvinnor sprungo upp på bänkarne och gåfvo full hals. Därpå föreslogos flera andra kandidater — Cameron, Chase, Bates m. fl. — men de väckte ingen entusiasm. Vid första omröstningen fick Seward 173 och Lincoln 102 röster (hela antalet var 465), vid den andra Seward 184 och Lincoln 181, vid den tredje Seward 180 och Lincoln 231½. Det fattades då endast 2½ röster i att han skulle erhålla nominationen. Spänningen bland åhörarna var nästan outhärdlig. Ett ögonblicks tystnad följde. Därpå sprang ordföranden för Ohios delegation upp från sin plats och ropade: "Jag vill tillkännagifva, att vi öfverflyttat 4 röster från mr Chase till mr Lincoln." Det dröjde några sekunder, innan hela folkskaran fått klart för sig, hvad dessa ord inneburo, men så fort det skett, utbröt den i skallande hurrarop. Tiotusen människor betedde sig som förryckta. De hoppade upp och ned, viftade med flaggor, hattar, näsdukar och käppar, hurrade och skreko, tills de af ren utmattning icke förmådde mer. Utanför byggnaden instämde 20,000 strupar i skrålet. Kanonskott aflossades, alla ångbåtar, lokomotiv och fabrikshvisslor tjöto, alla kyrkklockor ringde, och detta hiskliga oljud fortsattes oafbrutet i 24 timmar.

Under tiden befann sig föremålet för all denna skrällande välmening i sitt kontor i Springfield. Kring telegramkontoret var en folkskara samlad. Plötsligt upphäfde den ett jubelrop. En springpojke kom med ett telegram i handen och skyndade till Lincoln med det. Folket packade sig kring honom på gatan, somliga skrattande, andra med tårar i ögonen, somliga skakande hans hand, andra skakande hvarandras händer, då de icke kunde få tag i hans. "Mina vänner", sade Lincoln, "jag är tacksam för edra lyckönskningar, men som det finns en liten kvinna där borta vid 8de gatan, som det skall glädja att få del af nyheten, måste ni ursäkta mig, tills jag hunnit underrätta henne." Och därmed rusade han i väg, med telegrammet i handen och rockskörten stående rätt ut. Hemkommen lade han sig till hvila på en soffa. Medan han låg där, såg han i en spegel två bilder af sig själf, den ena mindre klar än den andra. Han reste sig upp och lade sig igen, för att se, om icke den blekare bilden skulle försvinna. Men den var kvar. Följande dag gjorde han samma experiment och såg åter dubbelbilden. Men när han ville visa den för sin hustru, syntes den ej. Hon tolkade detta fenomen så, att Lincoln skulle bli omvald till president, men icke genomlefva sin andra tjänstetermin.

Lincolns nomination blef signalen till uppror i slafstaterna. Han hade af förblindade agitatorer utmålats som en fiende till sydstaterna, beredd att bekriga dem. Guvernören af South Carolina sände en rundskrifvelse till alla slafstatsguvernörerna med upplysning, att hans stat ämnade utträda ur unionen, om Lincoln blefve vald till president, och uppmanade dem att följa exemplet. Den 6 november hölls presidentvalet, och som demokratpartiet var ohjälpligt splittradt och hade två kandidater på sin lista (Douglas och Breckenridge), afgick Lincoln med segern. South Carolina utträdde då ur unionen och lade beslag på postkontor, tullhus, arsenaler och befästningsverk. President Buchanan lofvade att ej ingripa mot rebellerna. Flera af medlemmarne i hans rådsförsamling stodo på deras sida och sände dem vapen. I januari 1861 följde Mississippi,

Florida, Alabama, Georgia, Louisiana, Texas och i april och maj Virginia, Arkansas, North Carolina och Tennessee South Carolinas exempel. Förenta Staternas flagga nedtogs från alla offentliga byggnader, och rebellflaggan hissades i dess ställe. Innan Lincoln tillträdde sitt nya ämbete, hade dessa stater grundat ett nytt rike, Sydstatsförbundet, och valt sin egen styrelse, med Jefferson Davis som president. Buchanan, omgifven af förrädare och själf gammal och räddhågad, gjorde intet åt saken och vågade ej ens skicka undsättning till den lojale major Anderson, som med en handfull soldater satt hjälplös i det af rebeller belägrade Fort Sumter, rebeller, som blifvit försedda med vapen af den regering, de sökte kullstörta. Man kan lätt tänka sig Lincolns förtviflan öfver att under sådana förhållanden vara dömd till overksamhet och hans grämelse öfver att till på köpet bli utsatt för klander, för det han icke blandade sig i regeringens angelägenheter.

Den 11 februari 1861 anträdde Lincoln sin resa till landets hufvudstad. Dessförinnan aflade han dock ett besök hos sin aldrig förgätna styfmoder och vid sin faders graf. Gumman var intagen af dystra aningar och sade, att hon visste att de icke mer skulle råkas på jorden, enär hon kände på sig, att han skulle bli mördad af sina fiender. Vid sitt afsked från sin kompanjon Herndon påpekade Lincoln, att de under 16 års samvaro aldrig vexlat ett ovänligt ord med hvarandra, och bad, att deras gamla skylt skulle bli lämnad orörd, enär han efter fullbordad tjänstetermin ämnade återtaga sin lagpraktik, som om han aldrig varit president. Han uthyrde sitt hus och sålde sina möbler. Detta hus jämte 160 acres jord i Iowa, som han fått i erkänsla för sina tjänster under indianupproret, samt en byggnadstomt i Lincoln, hvilken plats blifvit uppkallad efter honom, utgjorde vid denna tidpunkt hela hans förmögenhet, representerande ett värde af $7,000. En stor skara vänner följde honom till tåget. Det var en kall och regnig dag. Men med blottade hufvuden lyssnade skaran andaktsfullt till följande tal, som Lincoln höll från bakre platformen af sin järnvägsvagn, där han själf stod med hatten i hand, djupt gripen af stundens högtidlighet. "Mina vänner", sade han, "ingen, som icke befinner sig i min ställning, kan fatta den smärtsamma känsla, som jag erfar vid denna skilsmessa. Denna plats och dess befolknings välvilja har jag att tacka för allt. Här har jag lefvat ett fjerdedels sekel, här har jag varit ung och blifvit gammal, här äro mina barn födda och ett af dem begrafvet. Jag far nu min väg, utan att veta, när eller om jag någonsin kommer tillbaka, med ett värf framför mig svårare än det, som föll på Washingtons lott. Utan bistånd från det gudomliga väsen, som alltid hjälpte honom, kan jag icke lyckas. Med det biståndet kan jag icke misslyckas. Må vi i förlitande på honom, som kan följa med mig och stanna hos er och vara allestädes till vår hjälp, förtröstansfullt hoppas, att allt må bli bra igen. Anbefallande er åt honom, liksom jag hoppas, att ni vilja anbefalla mig hos honom i edra förböner, tager jag nu ett ömt farväl af er." En snyftning genomlopp den lyssnande skaran, och från dess läppar hördes, när Lincoln slutat, ett halfkväfdt: "Vi vilja göra det."

Under resan, som räckte i ett par veckor, gjordes uppehåll på många platser, och öfverallt talade den nye presidenten till folket, uppmanande till tålamod och försäkrande, att intet blod skulle bli utgjutet, så vida icke regeringen tvingades att handla i självförsvar, att sydstaterna skulle bli lämnade i fred med sina institutioner, och att Förenta Staterna skulle återtaga sina fästningsverk och postkontor. Kännetecknande för hans enkla, folkliga sinne är följande episod. Under den föregående hösten hade en 11-årig

flicka vid namn Grace Bedell, sina föräldrar ovetande, skrifvit ett bref till Lincoln, hvari hon bad honom låta skägget växa, emedan hon trodde att det skulle förbättra hans utseende. Lincoln hade svarat på hennes bref, och när han nu under sin resa kom till den plats, hvarifrån flickan skrifvit, en station i staten New York vid namn Westfield, frågade han efter henne. Hon befann sig händelsevis bland folket, som samlats vid stationen. Lincoln tog henne i sin famn, kysste henne och sade: "Se här, Grace, att jag har låtit skägget växa för din skull." Somliga tidningar gjorde sig lustiga öfver denna lilla tilldragelse, och en af dem omtalade den under rubriken: "Gamle Abe kysst af en vacker flicka." Det äldsta porträtt af Lincoln, där han förekommer med skägg, togs i början af 1861. På alla föregående (det sista af dem taget i augusti 1860) är han renrakad.

Detektiven Allan Pinkerton hade kommit på spåren en sammansvärjning i Baltimore med syfte att mörda Lincoln, när han hunne dit på sin resa. På grund häraf måste en ändring göras i reseplanen. Den 23 februari anlände tåget till Washington, och den 4 mars invigdes Lincoln i sitt nya ämbete. Sitt installationstal höll han från en af kapitoliets balkonger inför den största folksamling, som dittills förekommit vid någon presidentinvigning. Mellan 50- och 100,000 människor åhörde talet. När Lincoln såg sig om efter en plats att sätta sin cylinderhatt på, tog Stephen Douglas, som stod bakom honom, den ur hans hand, hviskande till en sidokamrat: "Om jag inte kan bli president, kan jag åtminstone få hålla presidentens hatt." Bl. a., som Lincoln yttrade i sitt tal, voro följande satser, riktade till sydstatsfolket: "I edra händer, mina missbelåtna landsmän, och icke i mina ligger den olycksdigra frågan om inbördes krig. Regeringen kommer icke att angripa er, utan att ni först angripa regeringen. Ni kunna icke få någon strid till stånd utan att själfva först börja den. Ni ha ingen ed antecknad i himlen att omintetgöra regeringen, men jag har en den mest högtidliga ed där, att bevara, skydda och försvara regeringen. Ni kunna afstå från att angripa den, men jag kan icke afstå från att försvara den. Det är icke jag, utan ni som skola afgöra den viktiga frågan: Skall det vara frid eller svärd? Vi äro icke fiender, utan vänner. Vi få icke lof att vara fiender. Äfven om lidelserna tänjt på det band af tillgifvenhet, som råder mellan oss, få de icke sönderslita det. Minnets mystiska strängar, som förena hvarje stridsfält och hvarje patriots graf med hvarje lefvande hjärta och hvarje härd i hela detta vidsträckta land, skola ännu låta unionens kör klinga, när de, såsom säkerligen kommer att ske, åter bli berörda af de goda änglarne i vår natur."

VII

Bekymmersamma dagar

Med tungt hjärta intog Lincoln sin plats i Hvita huset. Träffande har Emerson sagt, att han "skickades till rodret i en orkan". Från denna tid räknas Lincolns lidandes historia. Han var en ensling med ingen att lita på utom sig själf. Han hade mer besvär med sin rådsförsamling, än alla andra presidenter haft tillsamman. I st. f. att hjälpa och stödja honom i hans pröfningar satte den sig upp emot honom. Statsministern Seward hade icke innehaft sitt ämbete 4 veckor, innan han försökte tillvälla sig hela makten. I ett skriftligt dokument, det mest förödmjukande som någonsin en president mottagit, rådde han Lincoln att låta honom taga hand om styrelsen. Utan att visa sig sårad, svarade Lincoln honom på ett sådant sätt, att Seward erkände, att han i Lincoln funnit sin mästare. "Presidenten är den bäste af oss", skref Seward i ett bref till sin hustru. Finansministern Chase intrigerade mot Lincoln. Krigsministern Cameron var en sådan outtröttlig bråkmakare, att Lincoln måste göra sig kvitt honom. Han sände honom som Förenta Staternas sändebud till Ryssland och utnämde Edwin Stanton i hans ställe. Stanton var den bäste krigsminister Förenta Staterna någonsin haft, men oduglig i sitt sätt. "Ingen skulle", säger Chafin, "ha kunnat uthärda med honom i tre år, som icke lärt sig tålamod genom att lefva tillsammans med mrs Lincoln i 20 år." Äfven sinsemellan tvistade ministrarne beständigt. Lincoln förstod emellertid konsten att taga folk på rätta sättet. En dag, då han skickat en person med en order till Stanton, kom budet tillbaka med det beskedet, att Stanton rifvit sönder ordern och kallat Lincoln ett nöt. "Om Stanton säger, att jag är ett nöt, så är det nog sant", anmärkte presidenten. Men några timmar därefter skickade han åter samma order till Stanton, och då blef den åtlydd.

Ej mindre besvär hade Lincoln med sina generaler, i synnerhet McClellan och Fremont, som begge ansågo sig skapade för presidentstolen. De trotsade hans befallningar, intrigerade mot honom och förödmjukade honom på det skamligaste. McClellan lät honom flera gånger vänta långa stunder, innan han värdigades släppa in honom i sitt tält. Men då Lincoln såg någon god egenskap hos en person, fördrog han nästan hvad som helst, och i McClellan såg han en utomordentlig organisatör, som han ej ville förlora. Det dröjde länge, innan han fann, hvad han sökte: generaler, som icke voro afundsjuka på honom, icke fikade efter presidentbefattningen, och som ville och kunde uträtta, hvad han önskade. Men han fann dem till slut, och de voro Grant, Sherman och Sheridan. Kongressen vållade honom många bekymmer. "När rådsförsamlingen förhöll sig hygglig, de uppblåsta generalerna voro affärdade, kongressen upplöst och mrs Lincoln sof, — då passade Horace Greeley på att förarga honom med någon dum anmärkning i sin tidning", yttrar en författare på tal om Lincolns bryderier. Under långa tider besvärades han dagen i ända af folk, som ville, att han skulle skaffa dem politiska sysslor. "Jag är", sade Lincoln en gång, "lik en man, som har brådt med att hyra ut rum i ena ändan af huset, medan det brinner i den andra."

Den 11 april 1861 togo rebellerna

Fort Sumter, och därmed var inbördeskriget börjadt. Lincoln utfärdade ett upprop, begärande 75,000 frivilliga till förstärkning af den obetydliga reguliära armén, som endast räknade 16,000 man och var skingrad på olika håll. Upphetsningen var stor i nordstaterna. Staten Michigan ensam erbjöd 50,000 man. Det bör här nämnas, att Douglas, Lincolns förre motståndare, nu i pröfningens stunder visade sig som en verklig vän. Hans enda anmärkning mot uppropet var, att där borde stått 200,000 man i st. f. 75,000. Tidningspressen offentliggjorde uppropet sida vid sida med en af Douglas skrifven förbindelse att efter bästa förmåga bistå presidenten. Douglas begaf sig på en färd till Illinois, hvarunder han sökte uppelda befolkningen medelst patriotiska tal. Han uppträdde i legislaturen i Springfield och sade, att "det i detta krig omöjligen kunde finnas några neutrala människor, endast och allenast fosterlandsvänner eller förrädare." Han arbetade så ifrigt i unionens intresse, att han öfveransträngde sig och föll offer för en sjukdom, som den 3 juni ändade han bana.

Sydstatsförbundets president Jefferson Davis utfärdade befallning om uppbringandet och beslagtagandet af handelsfartyg tillhörande nordstaterna. Lincoln svarade med att blockera sydstaternas hamnar och förklara, att kapare skulle behandlas som sjöröfvare. Nära nog en tredjedel af officerarne, men icke en enda soldat rymde från hären och flottan och sällade sig till rebellerna. Förrädare inom flottan förstörde eller öfverlämnade till rebellerna flera af de bästa fartygen, bland dem det ryktbara Merrimac. Bland sydstatsofficerarne förblefvo flera trogna mot unionen, bland dem generalerna Scott, Thomas och Farragut. När öfverbefälet öfver Virginias armé erbjöds Scott, svarade han: "Jag har tjänat mitt land under unionsflaggan i mer än 50 år och så länge Gud låter mig lefva, vill jag försvara den flaggan med mitt blod, äfven om min egen födelsestat anfaller den." Kommittéer från Maryland begärde af Lincoln, att han ej skulle sända trupper genom deras stat. Han svarade, att eftersom trupperna måste sändas till stridsfältet och de hvarken kunde krypa under eller flyga öfver Maryland, intet öfrigt fanns än att låta dem färdas genom staten. Slafverifrågan var tillsvidare skjuten åt sidan; det gällde först och främst att rädda unionen. "Det viktigaste är", sade Lincoln, "att bevisa, att en folkstyrelse icke är en orimlighet. Vi måste afgöra den frågan nu, huruvida under en fri styrelse minoriteten har rätt att splittra landet, när den så behagar."

General Scott, som var arméns öfverbefälhafvare, befästade Washington, så godt det lät sig göra. En stark vakt sattes kring presidentens palats. Rykten om rebellernas antågande mot hufvudstaden skrämde många af dess invånare att fly därifrån. Mrs Lincoln uppmanades att taga sina barn med sig och söka en säkrare tillflyktsort, men hon svarade, att hon icke ville lämna sin man ensam. Lincolns krigsminister Cameron visste ingenting om militära saker, sjöministern Welles var lika okunnig beträffande flottans angelägenheter, Seward var allt annat än diplomat, Chase kände föga till finanser. Lincoln fann det därför nödvändigt att sätta sig in i alla dessa ämnen, och han gjorde det med sådan flit och ihärdighet, att han inom kort förvånade gamla generaler med sina insikter i krigsväsendet. Genom de mest skarpsinniga planer och beräkningar, hvilka klandrades och begabbades t. o. m. af så snillrika män som skalden Lowell, emedan de ej kunde fatta Lincolns tankegång, vann han åt unionen sydstaterna Maryland, Missouri, West Virginia och Kentucky, utan hvilka unionen skulle varit tillspillogifven.

Till andra bekymmer kommo oväntade fiendtliga antydningar från Europa. England ställde sig i spetsen för

de europeiska staterna i erkännandet af Sydstatsförbundet. Vatikanen sände uppmuntrande ord till rebellstaterna. Frankrike uppträdde också fiendtligt. Louis Napoleon försökte upprätta en monarki i Mexico i hopp att därigenom tillintetgöra nordstaterna. I Europa hade man fått för sig, att nordstaterna stredo för makt och sydstaterna för frihet. Men Lincoln var en statsman och diplomat af högsta rang, och han triumferade öfver alla. När Seward i sin vrede öfver Englands beteende skref en lång protest, hvari han påminde engelsmännen om, att amerikanerna besegrat dem i två krig, och tillade, att de voro redo att slåss med dem igen, äfven om de toge ett par tre andra europeiska nationer till hjälp, förändrade Lincoln detta märkliga aktstycke genom några små uteslutningar och rättelser här och där så, att all anstötlighet försvann, utan att det förlorade något i skärpa.

När kongressen, kallad till extra sammanträde, samlades den 4 juli, fann den, att öfver 300,000 man anmält sig till tjänstgöring under stjärneflaggan, samt gaf sitt tillstånd till inmönstrandet af en half million flera frivilliga och beviljade ett anslag af 400 millioner dollars för härens räkning. Den 21 juli ledo nordstatstrupperna nederlag vid Bull Run, 32 mil från Washington, och nyheten därom spred förfäran och missmod öfverallt i norden. Lincoln fick uppbära mycket klander. Han utnämde nu McClellan till öfverbefälhafvare efter Scott, som resignerat från befattningen. McClellan var, som nämdt, en utmärkt organisatör, men denna utmärkelse steg honom åt hufvudet, tills han ansåg sig som den störste mannen i unionen och blef otillgänglig för både råd och befallningar. Han organiserade armén och omgaf Washington med befästningar, men kunde icke förmås att draga ut emot fienden. Efter mer än ett halft års overksamhet fick han af Lincoln befallning att tåga mot Richmond, Sydstatsförbundets hufvudstad, men det dröjde ännu flera månader, innan han rörde på sig. Det skedde icke förr än efter det den säregna striden mellan John Ericssons Monitor och rebellernas järnklädda Merrimac utkämpats i Hampton Roads den 9 maj 1862, hvarvid som bekant Monitor afgick med segern. Då lyckades ändtligen McClellan hejda den framtågande rebellhären vid Antietam, Maryland, den 17 sept. 1862, men han fullföljde icke sin seger, och Lincoln såg sig, efter flera veckors väntan på, att McClellan skulle bryta upp, nödsakad att entlediga honom från öfverbefälhafvarskapet, hvartill först general Burnside den 5 nov. 1862, därpå general Hooker i januari 1863 och slutligen general Grant den 9 mars 1864 utnämdes. Under tiden hade Lincoln sändt i väg Cameron och utnämt Stanton till krigsminister. Stanton var, som nämdt, en ytterst obehaglig person. Han talade aldrig om Lincoln utan att kalla honom "den ursprungliga gorillan" och sade ofta, att Du Chaillu varit dum, som farit till Afrika att söka efter, hvad han utan besvär kunnat finna i Springfield, Illinois. I de bittraste ordalag talade han om republikanerna och regeringen. Själf var han demokrat. Men Lincoln förlät honom allt i betraktande af hans stora duglighet. "Lincoln var en öfverlägsen politiker", säger Chas. A Dana, "han förstod politik, emedan han förstod människonaturen." Han litade icke absolut på någon, men han såg, hvad duglighet som fanns hos hvar och en.

Motgångarne hopade sig emellertid. Rebellgeneralen Lee framträngde stadigt med sin här och vann seger på seger. Lincoln blef utsatt för smälek och hån från alla håll. Det gick så långt, att folk påyrkade hans afsättning och vice-presidenten Hamlins utnämning till president. När underrättelsen kom om rebellernas seger vid Chancellorville den 3 maj 1863, kände Lincoln sig förkrossad. "Hvad skall

folket säga?" ropade han gång på gång. Då hans sekreterare kom till hans arbetsrum följande morgon, fann han Lincoln efter en genomvakad natt ätande sin frukost vid skrifbordet och bredvid honom ett bref med instruktioner till general Hooker.

Under vintern 1861—2 insjuknade Lincolns två yngsta gossar. Han satt vid deras sjukläger nätterna igenom och skötte ändå sina tunga plikter under dagarne. Den 20 feb. 1862 dog den äldsta, Willie, som då var 12 år, och faderns hjärta syntes krossadt. "Detta är den svåraste pröfning, som drabbat mig", ropade han, "o, hvarför, hvarför skulle det ske?" Det tog honom flera dagar att någorlunda lugna sig, och sedan ägnade han dubbel ömhet åt den 10-årige Tad. Det såg tidtals ut, som om allt hade sammansvurit sig mot presidenten. Sjukdom och död i familjen, nedslående underrättelser från krigsskådeplatsen, snubbor och klander från tidningar och politiker, bråk med generaler, förödmjukande besök af kyrkliga kommittéer, abolitionister, nykterister och andra. Man måste beundra hans tålamod med alla dessa bråkmakare och hans förmåga att stuka dem utan att förnärma eller såra dem. Till en kommitté af präster, som kom för att gifva honom råd beträffande huru kriget skulle föras, sade han: "Mina herrar, antagen, att all eder egendom vore förvandlad i guld, och att ni lämnat detta till Blondin, att bära det öfver Niagara på en lina. Han skrider fram sakta, försiktigt, stadigt med eder egendom. Skulle ni då börja skaka på linan och ropa till honom: 'Blondin! Gå litet rakare! Blondin! Böj er litet mer framåt! Gå litet fortare! Luta mer åt söder! Luta nu litet mer åt norr!' Skulle ni bete er så? Nej, ni skulle hålla andan, hvarenda en af er, lika väl som tungan. Ni skulle lämna honom i fred, tills han kommit väl öfver. Denna regering, mina herrar, bär på en ofantlig tyngd; oräknade skatter äro i dess händer. De, som sköta statsskeppet i denna storm, göra sitt allra bästa. Besvären dem icke med onödiga varningar och klagomål. Varen lugna, tysta, och vi skola lyckligen föra er i hamn. Farväl, mina herrar; jag har andra plikter, som pressa mig, och som måste tillses." Då en kommitté af präster från Chicago påstod sig ha fått befallning från Gud att besöka Lincoln och påyrka negerslafvarnes befrielse, svarade Lincoln, att det föreföll honom, som om Gud snarare skulle meddelat honom än någon annan sin vilja i detta fall, och försäkrade, att om han kunde utröna, hvad Gud ville, att han skulle göra, det också skulle bli gjordt. En annan prästkommitté, som ville ha en proklamation utfärdad om slafvarnes frigörelse, fick till svar, att en dylik proklamation just då skulle göra ungefär lika mycken nytta som påfvens bulla mot kometen. En nykterhetskommitté besökte honom för att låta honom veta, att rätta skälet, hvarför hans trupper icke vunno några segrar, var att de drucko för mycket whisky och därigenom nedkallat Guds förbannelse öfver sig. Lincoln svarade, att den ifrågavarande förbannelsen i så fall var orättvis, alldenstund rebellsoldaterna drucko mer whisky och sämre whisky än unionssoldaterna. Någon gång kunde han yttra sig skarpt, men aldrig uppträdde han med någon öfverlägsenhet. Han gjorde, hvad man bad honom om, eller lät dem tro, att han ämnade göra det. Eller afspisade han dem med någon anekdot eller öfvertygade dem med ovederläggliga logiska skäl om det omöjliga i deras fordran.

VIII

Emancipationsförklaringen Krigets fortgång

Lincolns ursprungliga emancipationsidé var den, att regeringen skulle betala för slafvarnes frigifvande $400 för hvarje neger, man, kvinna och barn. Detta tycktes vara ett högt pris, men han bevisade, att alla slafvarne i Delaware efter detta pris ej skulle kosta mer än $750,000, ungefär en tredjedel af hvad kriget kostade hvarje dag, och att alla slafvarne i Maryland, Kentucky och Missouri efter samma pris skulle kosta mindre, än hvad kriget kostade på tre månader. Detta var den visaste plan, som kunde uttänkas, men hvarken södern eller norden ville lyssna till den. Den 6 januari 1862 höll den tyske diplomaten Carl Schurz ett föredrag i New York om emancipation och uppläste en skrifvelse från Lincoln öfver samma ämne. Detta ledde till, att alla slafvarne i Columbiadistriktet den 16 april frigåfvos, och att kongressen beviljade en million dollars som ersättning till deras förra ägare samt åsidosatte $100,000 till hjälp åt de slafvar, som ville flytta till Haiti eller Liberia. Den 22 juli sammankallade Lincoln sin rådsförsamling och framlade för den samma manuskriptet till en proklamation af innehåll, att den 1 jan. 1883 alla slafvar inom de stater, som icke erkände Förenta Staternas konstitutionella auktoritet, skulle bli frigifna. På inrådan af Seward, som påvisade, att proklamationens utfärdande nu skulle komma olägligt, lade Lincoln undan manuskriptet. Den 22 sept. sammankallade han åter rådsförsamlingen. Efter att ha läst upp en humoresk af Artemus Ward, åt hvilken de alla skrattade hjärtligt, antog han en allvarsam ton och framlade åter sin emancipationsförklaring. Morgonen därpå offentliggjordes den i pressen, och den 1 jan. 1863 undertecknades den af presidenten i närvaro af minister Seward. Lincoln hade just genomsträfvat den sedvanliga nyårsuppvaktningen och skakat hand med folk, tills hans hand blifvit styf. När han nu skulle teckna sitt namn, uttryckte han en farhåga för, att han skulle komma att darra på handen, och att eftervärlden vid betraktandet af hans namnteckning skulle säga, att han tvekat. Men efter att ha hvilat en stund skref han sitt namn långsamt och sade, när det var gjordt: "Det går an." Pennan, hvars skaft var gnagdt af Lincolns tänder, enär han hade för vana, när han skref, att tugga på pennskaftet, medan han i tanken formulerade satserna, skänkte han till en man från Massachusetts och proklamationen med namnteckningen till en bazaar i Chicago, som anordnats till förmån för sjuka och sårade soldater. Det dyrbara dokumentet bortauktionerades där för $3,000, men gick 1871 förloradt i Chicago-branden. Genom Lincolns proklamation befriades alla slafvar i de 11 sydstater, som utträdt ur unionen, eller inalles öfver 75 procent af den till omkring 4 millioner själar uppgående slafbefolkningen. Under kongressens sammanträde vintern 1863—4 sökte Lincoln utan framgång få dess medgifvande till ett grundlagstillägg om frihet för alla slafvar. Efter sitt återval påyrkade han samma sak i sin embetsberättelse till kongressen den 6 dec. I jan. 1865 företogs omröstning med resultat, att Förenta Staternas grundlag den 1 feb.

1865 erhöll ett tillägg (trettonde amendementet), hvilket för alla kommande tider förbjuder slafveri inom Förenta Staterna. Tillägget godkändes af de olika staterna och trädde i kraft den 18 dec. 1865, då således äfven slafvarne i de sydstater (Missouri, Maryland, Kentucky, Delaware, West Virginia och vissa delar af Louisiana), som förblifvit lojala mot regeringen, blefvo fria män.

De närmaste följderna af emancipationsförklaringen voro icke uppmuntrande. Myteri i armén, förlöjligande artiklar och teckningar i tidningarne hörde till ordningen för dagen. Lincoln måste ägna alla sina krafter åt förebyggandet af svårare följder. "Vi likna hvalfångare", sade han, "hvilka efter en långvarig jagt fått harpunen i hvalen, och måste nu se till, hur vi styra, så att han icke med ett slag af stjärten sänder oss alla in i evigheten." Det närmaste steget efter slafvarnes befriande blef att inmönstra negrer i armén. Därtill voro de mer än villiga, och det dröjde icke länge, innan 150,000 negersoldater kämpade på nordstaternas sida. Rebellerna betraktade det som en skandal, att hvita soldater ville slåss vid sidan af negrer, men adopterade längre fram samma taktik och inmönstrade slafvar i sin armé. Emellertid var krigslyckan å nordstaternas sida alltjämt vacklande. I följd däraf rådde allmän förstämning i landet, och det visade sig allt svårare att skaffa rekryter. Soldater rymde ur krigstjänsten. Generalerna påyrkade dödsstraff för ertappade desertörer och klagade öfver presidentens mildhet, som under denna period särskildt tog sig uttryck i benådandet af dömda desertörer. En belöning gafs till hvarje man, som lät inmönstra sig i armén, men rekryterna missbrukade denna förmån genom att rymma och taga mönstring i ett annat regemente, för att undfå ny belöning. Till general Butler, som klagat häröfver för Lincoln och förklarat dödsstraff vara enda medlet att göra slut på detta ofog, genmälde Lincoln: "Ni har troligen rätt, men inte kan jag väl ha en slaktedag hvarenda fredag i armén." Lincoln fann nästan alltid någon ursäkt att benåda desertörerna. Somliga undgingo sitt straff, emedan han kände någon af deras släktingar, andra emedan han tyckte om deras öppenhjärtiga sätt, andra åter emedan de voro unga. Då en dylik gynnare beskylldes för att ha rymt af idel feghet, svarade Lincoln, att man icke alltid kan kontrollera sina ben. "Om Gud allsmäktig har utrustat denne man med ett par fega ben, hur kan han då rå för, om de springa i väg med honom? Jag är inte säker på, att inte jag själf skulle springa min väg, om jag vore med i kriget", tillade han. Men detta var nog bara ett skämt, ty att Lincoln ägde stort personligt mod, kan icke betviflas. General Butler berättade, att Lincoln under ett besök i hans regemente red en sträcka af 6 mil på ett afstånd af endast 900 fot från fiendehären, hvars officerare bespejade honom med sina kikare, och att han vägrade att iakttaga försiktighet.

Gifta soldater benådade han, emedan han tyckte, att det fanns tillräckligt med gråtande änkor allaredan. Då han icke hade någon lämplig ursäkt till hands, begärde han betänketid eller tillfälle att grundligare genomgå anklagelsehandlingarne, för att utröna, huruvida soldaten i fråga skulle anses kunna bättre tjäna sitt fosterland som död än som lefvande. Många rörande scener utspelades i hans embetsrum. En kvinna, som bedt om nåd för sin man och fått sin ansökan beviljad, brast i sådan hejdlös gråt, att Lincoln blef bestört och förklarade, att om han vetat, att hon skulle bli så bedröfvad, han visst icke skulle benådat mannen. "Ni förstår mig icke", snyftade hon. "Jo, det gör jag visst", svarade presidenten, "och om ni inte går eder väg genast, börjar jag också att gråta." En hvithårig gubbe kom, åt-

följd af en kongressmedlem, för att tigga om nåd för sin son. Efter att ha hört hans historia sade Lincoln till sin sekreterare: "Telegrafera till general Butler, att han uppskjuter den unge mannens afrättning, tills han får höra från mig igen." Gubben kände sig icke tillfredsställd. "Hur kan jag veta", sade han till Lincoln, "att ni icke i morgon ger order, att min son skall skjutas?" — "Min gode vän", svarade Lincoln; "jag gör så godt jag kan. Generalerna klaga öfver, att jag benådar för många, och att jag förstör disciplinen. Gå nu hem och hälsa eder hustru från mig, att om eder son lefver, tills generalen får höra från mig igen, så kommer folk att säga, när han dör, att gamle Metusalem var en barnunge i ålder i jämförelse med honom." En moder, som på samma sätt fått en nådesansökan för sin son beviljad, sade när hon kom ut från presidentens rum: "Var det inte det jag alltid trott, att det var en af rebellernas gemena lögner!" Tillfrågad, hvad hon menade, förklarade hon: "Jo, jag har alltid hört det påstås, att presidenten skulle vara en ful karl. Han är den grannaste karl jag någonsin sett." Till en ung kvinna, som bad för sin broders lif, sade han: "Min stackars tös, ni har kommit hit utan någon guvernör, senator eller kongressman som förespråkare. Ni ser hederlig och sanningskär ut, och ni begagnar inte krinolin. Jag vill taga emot ett kok stryk, om jag inte benådar honom." I fickan på en soldat, som stupade i slaget vid Fredericksburg, fann man ett porträtt af Lincoln med påskrift: "Gud välsigne president Lincoln." Genom Lincolns nåd hade denne man räddats från en vanhederlig död och fått tillfälle att åter kämpa som en man i ledet och falla med ära. En ung soldat, som somnat på sin post och därför dömts att mista lifvet, förvånades öfver att en dag få besök af själfve presidenten, hvilken frågade om hans föräldrar, hem m. m., och efter erhållna upplysningar förklarade, att han själf var född på en farm och mycket väl förstod, hur svårt det skulle vara för en vid krigslifvet ovand bondgosse att hålla sig vaken om natten. "Jag skall rädda er", sade Lincoln, "men jag kommer att presentera en dryg räkning för besväret." Soldaten svarade, att han var viss om, att hans fader skulle låna så mycket han kunde på sin farm och betala räkningen. "Det kommer icke att räcka till", sade Lincoln; "ingen annan än ni själf kan betala räkningen, och det skall ske därigenom, att ni visar er lika trogen och pålitlig som någon af de andra soldaterna." Någon tid därefter deltog denne soldat i ett anfall, som företogs tvärs öfver en flod. Han var en af de första att gå emot fienden och en bland de sista att vända om, när det blåstes till reträtt. Medan han simmade tillbaka öfver floden, erinrade han sig presidentens ord och vände, under skarp eld från fiendens sida, flera gånger ut i vattnet, för att rädda sårade kamrater, tills han själf träffad af en kula gaf upp andan, ännu i dödsminuten välsignande Lincolns minne.

Antagligen bidrog Lincolns mildhet i viss mån att försvaga disciplinen i armén, men denna olägenhet uppvägdes af den glädje, som bereddes så många olyckliga genom hans flitiga användning af benådningsrätten. Hans för alla betryckta ömmande hjärta förnekade sig aldrig. Ett vackert exempel på hans ständiga beredvillighet att hjälpa och trösta är följande bref, som han skref till en fattig änka, om hvilken han hört berättas, att hon förlorat fem söner i kriget. "Jag känner, hur svagt och gagnlöst hvarje försök å min sida skulle vara att förmå er att icke sörja öfver en så öfverväldigande förlust, men jag kan icke afhålla mig från att för er påpeka den tröst, som ligger i republikens tacksamhet, för hvars räddning de gåfvo sina lif. Jag beder vår himmelske fader hugsvala er i eder bedröfvelse och låta er vara nöjd

med det kära minnet af de älskade, som ni förlorat, och den upphöjda stolthet, som ni måste känna öfver att ha nedlagt ett så dyrbart offer på frihetens altare."

Under sommaren 1863 inträdde ett lyckosammare skede. Den 3 juli besegrade general Meade en rebellarmé vid Gettysburg, och dagen därpå intog general Grant rebellfästet Vicksburg, en bragd som följdes af en rad af lysande segrar af Grant, Sherman, Sheridan, Thomas och Hooker. Den 19 november invigdes Gettysburgs slagfält till en nationalkyrkogård, hvarvid Edward Everett, som ansågs såsom landets kanske yppersta vältalare, var utsedd att hålla invigningstalet. Lincoln blef också anmodad att uppträda. Härvid inträffade det förunderliga, att Everetts tal, ett grundligt utarbetadt oratoriskt mästerstycke, hvars uppläsning kräfde hela två timmar, blef glömdt, så snart det var framsagdt, medan Lincolns korta tal, som framsades på några få minuter, ännu lefver och räknas till talarekonstens klenoder. När Lincoln lyckönskade Everett med anledning af hans storartade tal, svarade den lärde universitetsrektorn, att han gärna skulle utbyta sina 100 ark mot hedern att ha varit författaren till Lincolns 20 rader. Lincolns tal var af följande lydelse: "För 7 och 80 år sedan frambrakte våra fäder på denna kontinent en ny nation, tillkommen i frihet och helgad åt idén, att alla människor äro skapade lika. Vi äro nu inveckade i ett stort inbördeskrig, hvarigenom skall pröfvas, huruvida denna nation eller någon annan nation, på så sätt tillkommen och helgad, kan äga varaktigt bestånd. Vi ha samlats på ett af detta krigs stora slagfält. Vi ha kommit hit, för att inviga en del af detta fält till slutlig hviloplats för dem, som här gåfvo sina lif, på det att nationen måtte få lefva. Det är fullkomligt i sin ordning och tillbörligt, att vi göra detta. Men i en vidsträcktare mening kunna vi icke inviga eller helga denna mark. De tappra män, lefvande och döda, hvilka kämpat här, ha invigt den så tillfyllest, att våra svaga krafter hvarken kunna lägga något därtill eller taga något därifrån. Världen skall föga beakta och ej heller länge minnas, hvad vi säga här, men den kan aldrig glömma, hvad de uträttade här. Snarare borde vi, de lefvande, här invigas till det ofullbordade verk, hvartill de, som kämpade här, gjorde en så ädel början. Snarare borde vi här invigas åt det stora uppdrag, som ligger framför oss, att från dessa hedrade döda hämta ökad hängifvenhet för den sak, åt hvilken de gåfvo det yttersta fulla måttet af hängifvenhet; att här högtidligen besluta, att dessa döda icke skola ha dött förgäfves; att denna nation med Guds hjälp skall pånyttfödas till frihet, och att styrelse af folket, genom folket och för folket icke skall utplånas från jorden."

Utsikterna voro i början af 1864 mycket dystra. De framgångar, som kommit nordstatsarmén till del under den föregående sommaren, hade väckt förhoppning om ett snart slut på kriget. Då det ännu fortgick lika ohejdadt och underrättelser ingingo om den rysliga manspillan, som slaktningarna vid Wilderness, Spottsylvania och Cold Harbor förorsakat unionsarmén — på 40 dagar förlorade Grant 55,000 man — förspordes ett allmänt missnöje, och det ökades, när Lincoln den 18 juli begärde en förstärkning till armén af 500,000 man. Från flera håll uppmanades han att ingå förlikning med rebellerna, och det hade kanske kunnat låta sig göra, om icke Jefferson Davis så envist vidhållit, att Sydstatsförbundet måste bli erkändt som ett själfständigt rike. Lincoln förklarade sig icke kunna ingå öfverenskommelser med folk, som väpnat sig mot regeringen, och då någon erinrade honom om, att Charles den förste af England underhandlat med upproriska undersåtar, genmälde han, att han icke

var mycket bevandrad i historien, och att det enda han med bestämdhet mindes med afseende på Charles den förste var, att han miste hufvudet.

Den radikala falangen inom det republikanska partiet ställde sig fiendtlig mot Lincoln och uppsatte John C. Fremont som presidentkandidat för det stundande valet. De öfriga ledarne inom partiet voro likaledes emot Lincolns återval. Han sade själf, att han i hela representanthuset blott hade en vän, som han kunde lita på. Det var icke Lincolns personlighet som var dem motbjudande. Deras enda anmärkning mot honom var, att han icke förmått föra kriget till en lycklig utgång, och att han uppträdde självständigare och mindre bunden af partiregler, än de önskade. På tal om denna sak sade han, att om han skulle lyssna till hvarje kommitté, som ville gifva honom råd, han lika gärna kunde lägga armarne i kors och låta sig bindas. För honom var unionens vidmakthållande allt, sak samma genom hvilket parti den räddades. När han fick höra, att order blifvit gifven att drifva en viss general ut ur armén, emedan han i ett tal understödt den demokratiske presidentkandidaten McClellan, förklarade Lincoln ordern ogiltig och sade: "Att understödja general McClellan är icke något brott mot krigslagarne, och betraktas valet mellan honom och mig som en smakfråga, så är jag visserligen den längsta, men han är den vackraste af oss." Den stora allmänheten lät sig emellertid icke påverkas af politikussarnes kritik och intriger, utan hyste fortfarande den största beundran för Lincolns karaktär och fullkomlig tillit till hans omdöme. Vid det republikanska nationalkonventet den 8 juni blef han åternominerad för presidenturen af samtliga de 30 stater och territorier, som där voro representerade, och vid valet den 8 nov. erhöll han 212 af de 233 elektoralrösterna. De öfriga tillföllo demokratkandidaten McClellan. General Fremont hade långt förut dragit sig tillbaka, då han såg, att hans uppträdande som presidentkandidat endast väckte löje. Till vice-president valdes demokraten Andrew Johnson. Det lider intet tvifvel, att Lincoln länge varit förvissad om, att han skulle bli återvald. Han hade förstått att genom politiska tjänster vinna flera af sina farligaste motståndare öfver på sin sida och hade fintligt och skarpsinnigt ledt den politiska striden. Som väl var, vände sig också krigslyckan allt mer till unionstruppernas förmån; Sheridan vann seger på seger, Farragut intog Mobile och Sherman Atlanta. Thomas rensade Tennessee från sydstatstrupper, och det var blott en tidsfråga, när Lee skulle bli tvungen att kapitulera.

IX

Krigets slut och Lincolns död

När Lincoln den 4 mars 1865 åkte till kapitoliet i Washington, för att för andra gången invigas till president, intog en bataljon negersoldater en framstående plats i processionen. Detta visade, att förhållandena hade blifvit ändrade. Lincoln själf var också en förändrad man. Den 4 år förut opröfvade och från många håll med misstänksamma blickar betraktade uppkomlingen framstod nu som en pröfvad, erkänd och pålitlig ledare i stormiga tider. Hans ansikte bar spår af genomgångna svåra själsstrider. Hvart han vände blicken, såg han i lemlästade eller sjuka veteraner från lasaretten vittnen om de framfarna årens pröfningar. Ingen sammansvärjning hade man denna gång kommit på spåren. När en välkänd, men excentrisk skådespelare vid namn John Wilkes Booth försökte tränga sig fram till presidentens plats, blef han af polisen föst undan, men ingen fäste sig vid denna händelse. Folket lyssnade med andakt och rörelse till Lincolns tal, hvilket liksom det han hållit 4 år förut räknas till den amerikanska talarkonstens mästerstycken. Några utdrag må här återgifvas:

"Vid motsvarande tillfälle för 4 år sedan tänkte alla med ängslan på ett hotande inbördeskrig. Alla fasade för det, alla sökte afvärja det. Medan invigningstalet hölls på detta ställe, ströko insurgentagenter omkring i staden, sökande upplösa unionen. Båda partierna afskydde krig, men det ena ville anstifta krig hellre än att låta nationen fortlefva, och det andra ville antaga krig hellre än att låta den förgås. Och kriget kom. En åttondedel af hela befolkningen utgjordes af negerslafvar, icke fördelade öfver hela landet, utan alla boende i dess södra trakter. Dessa slafvar utgjorde ett säreget och mäktigt intresse. Alla visste, att detta intresse på något sätt var orsaken till kriget. — Intetdera partiet väntade, att kriget skulle räcka så länge, som det redan gjort. Begge väntade en lättare seger och ett mindre genomgripande och häpnadsväckande resultat. Begge läsa samma bibel och bedja till samma Gud, och hvartdera partiet åkallar hans hjälp mot det andra. Det kan synas eget, att människor finnas, som våga bedja en rättvis Gud hjälpa dem att förtjäna sitt bröd från andra människors svett. Men låt oss icke döma, på det vi icke själfva må varda dömda. Bådaderas böner kunde icke bli hörda, och intetderas ha blifvit till fullo besvarade. Den allsmäktige har sina egna planer. — Hängifvet hoppas vi, ifrigt bedja vi, att denna hemska krigsolycka må snarligen taga slut. Likväl, om Gud vill, att den skall fortfara, tills all den rikedom, som samlats från slafvens olönade 250-års-arbete, blifvit förintad, och tills hvarje blodsdroppe, som framkallats med slafpiskan, betalts med en annan, som utpressats med svärdet, såsom det yttrades för 3,000 år sedan, måste det dock erkännas, att Herrens domar äro sanna och rättvisa. Med afvoghet mot ingen, med kärleksfullt sinne mot alla, med ståndaktighet i det rätta, så som Gud ger oss förmåga att se det rätta, må vi fortfarande sträfva att fullborda det verk vi påbörjat, att förbinda nationens sår, draga försorg om honom, som burit stridens börda, och om hans änka och faderlösa barn; att göra allt, hvarigenom en rättfärdig

och varaktig fred mellan oss själfva och alla nationer kan ernås och bibehållas."

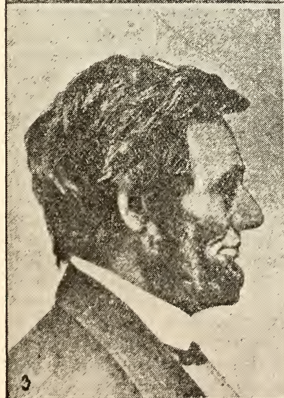
När han yttrat dessa slutord, gåfvo somliga af åhörarne luft åt sina känslor genom handklappningar och hurrarop, andra genom tårar. Men alla lämnade platsen med ett intryck, som om de öfvervarit en gripande religiös ceremoni, yttrar en minnestecknare.

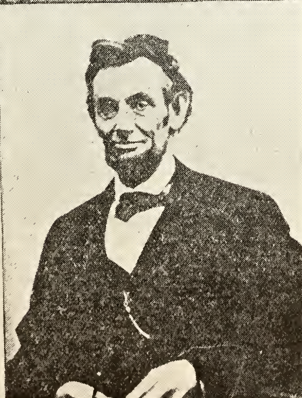
Emellertid närmade sig kriget med stora steg sitt slut. Lincoln hade med bestämdhet tillsagt general Grant att icke afgöra eller ens diskutera någon politisk fråga med rebellgeneralen Lee. "Sådana frågor", yttrade han, "håller presidenten i sin hand, och han vill icke låta dem afgöras af någon militärisk makt eller myndighet." Med föresats att personligen vara på platsen, när afgörandets stund nalkades, begaf Lincoln sig den 22 mars till Grants läger i Virginia och stannade där öfver två veckor, hvarunder han hade sin bostad på en båt på Jamesfloden midt emot en samling hyddor på flodstranden, hvilka bildade generalens hufvudkvarter. Amiral Porter erbjöd sin säng åt presidenten, men han ville icke störa amiralen, utan sof i en liten kajuta i en säng, som var 4 tum för kort för honom. "Jag sof godt", sade Lincoln efter första natten, "men det går inte för sig att sticka ett långt svärd i en kort skida." Amiralen lät i Lincolns frånvaro ombygga kajutan och ändra sängen, och morgonen därpå berättade Lincoln: "Ett underverk skedde i natt. Jag krympte ihop 6 tum på längden och ungefär en fot på bredden." Amiralen kände sig förvissad om, att Lincoln icke skulle klagat, om man lagt honom att sofva på ett par gärdsgårdsstörar. General Sherman anlände från södern, och Lincoln frågade honom, Grant och Sheridan, om det var nödvändigt, att ännu en sammandrabbning skulle äga rum. Han hoppades, att ingen strid mer skulle behöfvas, men Grant försäkrade honom, att Lee aldrig skulle gifva tappt, förrän han vore i grund slagen. Timme efter timme red Lincoln tillsamman med Grant genom sumpmarker och på usla vägar, uppmuntrad af soldaternas hurrarop, hvarhelst han drog fram. Långa stunder satt han i någon fältstol och betraktade härens manövrer. De första två dagarne i april vunno Sheridan och Grant flera segrar, men rebellflaggan svajade ännu öfver Richmond, och slafvar köptes och såldes där lika ifrigt som någonsin, fast unions-trupperna voro i antågande. För fullvuxna negerslafvar betaltes ännu $100. Den 3 april utrymde fienden ändtligen Richmond och flydde, efter att ha tändt eld på staden. Grants trupper skyndade att släcka elden och utdela mat bland de utsvultna invånarne, hvarjämte de gjorde slut på det skräckvälde, som utöfvats af fulla banditer och lössläppta fångar. Den 4 april begaf Lincoln sig i en båt till Richmond, nyfiken att se rebellernas hufvudstad, för hvars eröfring så mycken tid och möda och så många människolif uppoffrats. Ingen militärvakt var honom till mötes, ej ens något åkdon. Ledande sin son Tad vid handen promenerade Lincoln genom staden, utan annan bevakning än tio flottmatroser.

Negrerna råkade i exstas, när de sågo sin befriare. De vidrörde med vördnad hans rockskört, kastade sig framför hans fötter och upphäfde glädjerop. "Lofvad vare Gud!" skrek en neger. "Här är den store Messias. Jag kände igen honom, så snart jag såg honom. Han har varit i mina tankar i många år, och han har till slut kommit för att befria sina barn från deras träldom. Ära, halleluja!" En negerkvinna med ett litet sjukt, hvitt barn på armen lyfte det upp mot Lincoln, sägande: "Titta, älskling, titta på frälsaren, så blir du frisk. Rör vid hans kläder, så går din sjukdom bort. Ära, halleluja! Gud välsigna massa Linkum!" Man hörde rop sådana som: "öppna perleportarne! Här är Messias. Här är

1—Lincoln framför gen. McClellans tält den 3 okt. 1862.
2—Mrs. Lincoln, mars 1861.
3—Lincoln, mars 1861.
4—Lincolns sista porträtt, taget i april 1865, några dagar före hans död.

det förlofvade landet. Förklaringens berg. Ingen gråt och suckan mer. Jerusalem, mitt sälla land!" m. m. i samma stil. Lincoln kände sig besvärad. "Fall inte på knä för mig", sade han; "det är inte rätt." "Hsch, hsch", hördes en ledare bland negrerna hviska till de öfriga; "tyst nu, när frälsaren talar." — "Endast för Gud skola ni falla på knä", fortsatte Lincoln. "Jag är blott ett ringa verktyg i hans hand, men ni kunna vara förvissade om, att så länge jag lefver, skall ingen sätta bojor på er. Ni äro lika fria som jag, ja, ännu friare, ty ni ha inte så stora bekymmer som jag. Gud välsigna er, och låt mig nu komma fram!" Med möda banade han sig väg genom hopen. När någon lyfte på hatten för honom, gjorde han det samma, hvilket kom negerskocken att gapa af förvåning. En hvit man, som lyfte på hatten för negrer, den synen hade de aldrig sett förr. Den 4 april besökte Lincoln åter Richmond och letade sig väg till det hus, som beboddes af general Pickett, rebelltruppernas hjälte i slaget vid Gettysburg. För Lincoln var Pickett nu icke längre en fiende. Han mindes honom endast som den unge gossen, hvilken han på sin tid skaffat in som kadett vid krigsskolan i West Point. På Lincolns knackning öppnades dörren af mrs Pickett, som häpen utbrast: "Presidenten!" — "Nej", sade Lincoln, "jag kommer denna gång icke som presidenten, utan helt enkelt som George Picketts gamle vän, Abraham Lincoln." Ett litet barn, som mrs Pickett höll på armen, sträckte sina armar mot presidenten, som tog den lille i sin famn och kramade honom. Sådant var Lincolns sätt att besegla vänskapen mellan norden och södern.

Den 9 april kapitulerade general Lee och öfverlämnade sig och sina trupper i general Grants våld, och därmed var inbördeskriget slut, detta krig som af den tyske historieskrifvaren Mommsen betecknats som "den väldigaste strid med den ärofullaste seger, som finnes antecknad i världshistorien." Den 11 april var Lincoln tillbaka i Washington, där han samma dag från ett af fönstren i Hvita huset höll sitt sista offentliga tal, uppmanande det amerikanska folket att "hand i hand fredligt upprätta en återförenad nation, att för evärdliga tider tjäna som en frihetens fyrbåk för alla jordens folk." Den 14 april hölls regeringssammanträde, hvarvid förnämligast diskuterades frågan om hvilken politik som skulle följas i behandlingen af sydstaterna i allmänhet såväl som af Jefferson Davis och de öfriga ledarne af upproret i synnerhet. Lincoln trodde, att man genom ett förståndigt och hänsynsfullt uppträdande skulle kunna ställa allt till rätta före kongressens sammanträde nästföljande december. Han ville icke veta af några våldsamma åtgärder, icke ens mot de värsta upprorsmakarne. "Skräm dem ut ur landet, öppna grinden, lägg ned stängslet, skräm dem på flykten!" ropade han och hötte med armarna, som om han schasade på en skock får. "Tillräckligt många lif ha blifvit uppoffrade, vi få icke hysa något hämdbegär, om vi vilja ha harmoni och enighet", sade han.

På eftermiddagen företog han en åktur i sällskap med sin hustru. Under denna utflykt talade han om deras tidigare år, hemmet i Springfield, deras gamla vänner och yttrade bl. a.: "Vi ha sparat ihop ett litet kapital och kunna under de följande 4 åren försöka spara litet mer." Sedan, mente han på, skulle de företaga en resa till Europa och California och därefter slå sig till ro i Springfield. Han föreföll så sorgfri och upprymd, att mrs Lincoln kände sig orolig. Det var något onaturligt däri, tyckte hon och påminte honom om, att hon endast en gång förut sett honom sådan, och att det var kort innan de förlorade sin son Willie. General Grant hade samma dag kommit till staden och mrs Lincoln hade inbjudit honom och hans

hustru att i sällskap med Lincoln och mrs Lincoln på kvällen besöka Fords teater, där den berömda skådespelerskan Laura Keene skulle uppträda i den engelska författaren Tom Taylors komedi Vår amerikanske kusin. Grant hade antagit inbjudningen, men senare sändt återbud. Krigsministern Stanton kände sig ängslig vid tanken på, att landets främsta personligheter skulle på sådant sätt blottställa sig under den med anledning af sydstaternas nederlag rådande förbittringen bland vissa folkklasser, och hade varnat både Lincoln och Grant. Huruvida det var denna varning som kom Grant att sända återbud, är ej bekant, men ett faktum är, att han samma dag i sällskap med sin hustru lämnade staden och reste till New Jersey att besöka en dotter, som gick i skola där. Hvad Lincoln beträffar, var han fatalist och hade ofta sagt rent ut som sin mening, att hvad som var bestämdt att ske, skedde, vare sig man arbetade däremot eller ej. Han fäste följaktligen intet afseende vid varningen, lika litet som han uppskrämdes af de många hotelsebref han tid efter annan fått, och hvilka han delvis förvarade i ett paket med påskrift: Lönmordsbref. "Om jag blir mördad, dör jag blott en gång", yttrade han vid ett tillfälle; "men att lefva i ständig fruktan är att dö gång på gång."

Den förut omnämde skådespelaren John Wilkes Booth, en broder till den berömde Edwin Booth och son till Junius Brutus Booth, begge frejdade skådespelare, hade vid ett besök i teatern, där han vanligen hämtade sin post, fått höra, att Lincoln väntades dit på kvällen, och hade genast uppsökt några förtrogna och med dem uppgjort en plan att taga hämd på presidenten, hvars uppträdande mot Sydstatsförbundet han såsom fanatisk slafverivän och sydstatsman icke kunde förlåta. En af dessa förtrogna var anställd vid teatern. Han borrade ett hål i väggen till den loge, som Lincoln beställt, och lade en väldig träklamp vid dörren till tamburen utanför. Vid 9-tiden på kvällen kommo Lincolns till teatern i sällskap med ett ungt nyförlofvadt par, som de inbjudit i st. f. makarna Grant, och hälsades med jubelrop af den fullpackade salongen. Lincoln slog sig ned i en gungstol vid balustraden, under det orkestern spelade välkomstsången: Lefve höfdingen! En timme senare sågs Booth smyga sig längs bänkraderna i riktning mot Lincolns loge. Han gick därpå in i den lilla tamburen, spärrade igen dörren bakom sig med träklampen, kikade genom hålet i väggen, för att iakttaga Lincolns ställning, öppnade därpå ljudlöst logedörren och smög sig in. Lincoln hade några ögonblick förut, med sina tankar ännu fästade på de framtidsplaner han uppgjort, hviskat till mrs Lincoln: "Det finns ingen plats, som jag så gärna skulle vilja se som Jerusalem." På scenen yttrades komiska saker, som kommo hela auditoriet att brista i skratt, och midt under allt detta small ett skott. Den fege lönmördaren hade skjutit Lincoln i nacken. Presidenten hoppade till och föll baklänges med nedsjunket hufvud och tillslutna ögon. Den unge mannen i sällskapet sprang emot mördaren och fick af honom ett knifhugg i armen. Efter att ha kastat ifrån sig sin pistol, svängde Booth sig öfver balustraden och hoppade ned på scenen. Han fastnade därvid i en flagga, som hängde från logen, samt föll och bröt ena benet. Men han kraflade sig upp igen, utdelade ett par knifhugg åt personer, som försökte gripa honom, svängde med knifven och ropade: "Sic semper tyrannis" (Virginias valspråk), linkade bakvägen ut från teatern, besteg en där väntande vagn och försvann. Under tiden rådde den största oro och bestörtning i teatern. Mrs Lincoln fick ett hysteriskt anfall, skrek och väsnades, folk klättrade upp i logen, ett par läkare undersökte Lincolns sår, och medan ridån gick ned

för scenen i Fords teater, för att aldrig mer resas, bars den döende presidenten genom teatern ut på gatan. Som det var för långt till Hvita huset, mottogs ett anbud af en man, som bodde i ett hus midt emot teatern, att bära presidenten till hans rum. Och där utandades Abraham Lincoln sin sista suck kort före kl. ½8 morgonen den 15 april 1865. Han hade varit sanslös, allt sedan han träffades af skottet.

Samma kväll som Lincoln mördades, gjordes ett mordförsök mot statsministern Seward. Så snart Stanton erfor, hvad som skett, lät han stänga krogarne, satte en stark vakt kring det hus, hvari presidenten låg döende, förklarade staden under krigslag och tog själf öfverbefälet. Belöningar, uppgående till inalles omkring $250,000, utlofvades af regeringen, staden Washington, tre stater och en mängd enskilda personer för gripandet af Booth och hans medbrottslingar. Hundratals detektiver, officerare, soldater och andra begåfvo sig ut på jagt efter dem. Booth ertappades i en tobakslada på en farm i Virginia den 26 april och blef skjuten af en sergeant Corbett, som handlade i öfverilning och mot ordern, som löd att gripa Booth lefvande. Medbrottslingarne, 9 till antalet, grepos på olika platser. En räddade sig genom att uppträda som kronvittne. De öfriga ställdes inför rätta den 16 maj. Fyra af dem, bland dessa en kvinna, dömdes den 5 juli till döden och hängdes den 7 juli. Af de öfriga dömdes 3 till lifstids och en till 6 års tukthusstraff. En af dem dog af gula febern, de andra tre benådades år 1869 af Lincolns efterträdare, president Johnson. Det unga, nyförlofvade paret, som delade teaterlogen med makarne Lincoln, gifte sig, men fann ingen lycka. Mannen mördade sin hustru i ett anfall af sinnesförvirring. Mrs Lincoln fann heller ingen frid, fast hon sökte den i ombyte af vistelseort. Hon bodde en tid i England, en tid i Frankrike, likaledes i Tyskland, hvarifrån hon sände kongressen en anhållan om beviljandet af en pension, som dock med fog förnekades henne. Hon förföljdes ständigt af det dystra minnet och talade därom jämt. Efter sin återkomst till Amerika var hon någon tid intagen på en anstalt för sinnessjuka i trakten af Chicago. De sista åren af sitt lif tillbrakte hon hos sin syster i Springfield, där hon afled 1882. Den enda trösten i hennes olycka var, att hon aldrig behöfde lida brist. Lincoln efterlämnade nämligen en förmögenhet, som öfversteg $100,000, eller lika mycket som han förtjänat som president. Detta är så mycket märkligare, som han icke var någon god finansier och under den första tiden i Hvita huset måste låna pängar för att kunna bestrida sina utgifter, och kan endast förklaras så, att han var lycklig i valet af finansiel rådgifvare.

Icke färre än 4 sammansvärjningar mot Lincoln ha uppdagats. Den första omtalades i berättelsen om hans resa till Washington i februari 1861. Den andra ägde rum sommaren 1864, då Booth gjort upp en komplott med ett apoteksbiträde i Washington att förgifta Lincoln. Antingen fick Herold, biträdet, ej tillfälle därtill, eller saknade han mod, ty i ett bref från Booth, som hittades i en spårvagn, var skrifvet: "Du kan välja vapnet själf: giftbägaren, knifven, kulan. Bägaren svek oss en gång och kan göra det igen", o. s. v. Samma höst uppgjordes en plan af Booth och hans medbrottslingar, som gick ut på att gripa Lincoln under en af hans sedvanliga utflykter till soldathemmet utanför Washington och föra honom till rebellerna. En eftermiddag i mars 1865 skulle bortsnappandet ske, och allt var i ordning därför. Hvad som räddade Lincoln den gången var, att han den eftermiddagen sände finansministern Chase i sitt ställe till soldathemmet. Den fjärde sammansvärjningen hade till syfte

att mörda ej blott Lincoln, utan äfven Seward, Stanton och vice-presidenten Johnson. Booths medbrottsling Payne, som fått Seward på sin lott, tilldelade honom visserligen några mordiska hugg, som gjorde honom sanslös, men blef bortdrifven af tillstädeskommande personer. De två bofvarne, som fått i uppdrag att mörda Stanton och Johnson, fullgjorde icke sitt uppdrag. Antagligen svek deras mod dem i det afgörande ögonblicket.

X

Hur Lincolns minne hedrats

Djup och uppriktig var den sorg, som grep nationen vid underrättelsen om Lincolns död. En tryckande beklämning låg öfver hela landet. I stad och på landsbygd klämtade kyrkklockorna sina sorgetoner. Starka karlar brusto i gråt, när den mördade presidentens namn nämdes. På söndagen den 16 april 1865, som var påskdagen, voro alla kyrkor klädda i svart. Påsken firades med klagan och bedröfvelse i st. f. med jubel. Jordfästningen försiggick i Hvita huset den 19 april, och sedan liket beskådats af öfver 50,000 människor i Washington, fördes det på tåget till Springfield i Illinois, hvarvid ungefär samma väg följdes, som Lincoln färdats fyra år förut på sin väg till Washington. I Philadelphia ställdes frihetsklockan vid kistan; i New York, Albany, Chicago m. fl. platser gjordes uppehåll, och vid hvarje småstation på vägen stod folket med blottade hufvuden, när tåget susade förbi. Äreportar voro resta öfver banan och stora eldar tändes om nätterna. När tåget den 3 maj, efter 12 dagars färd, ankom till Springfield, hade omkring en million människor kastat en sista blick på presidentens ännu efter döden blida anletsdrag. Den 4 maj ägde begrafningen rum. I likprocessionen gick Lincolns häst, "gamle Bob", närmast efter likvagnen. Lincoln nedlades vid sidan om sina förut aflidna två söner, och öfver grafven restes en ståtlig, nära 100 fot hög minnesvård, till hvilken äfven tusentals negrer bidrogo med en skärf af de penningar, som de tack vare Lincoln kunnat förtjäna som fria arbetare. Bland de sörjande, som följde honom till grafven, saknades dock hans styfmoder, hvilken var för gammal och svag att kunna infinna sig vid begrafningen.

Sorgebetygelser ingingo från krönta herskare, från samfund och från enskilda i oräknelig mängd. Skalderna strängade sina lyror till den aflidnes ära, — Walt Whitman, Lowell, Bryant, Stoddard, Whittier, Stedman, Bayard Taylor, för att nämna några af de yppersta. I förbigående kan anmärkas, att Lowells kväde, skrifvet till Harvard-universitetets minnesfest den 21 juli 1865, finnes i förträfflig, om ock något fri, tolkning, verkställd af den svensk-amerikanske författaren E. W. Olson. Däri förekomma följande tänkvärda rader:

"Hur skönt att åter se en verklig herde,
Som älskat folket blott, men icke makten,
Gå uti spetsen för en menighet,
Som villigt följer herdestafvens maning,
Ej piskas fram af borna herrars gissel,
Sitt folk han vann, ej genom yttre glans
Och herskarlater, blott med själens adel,
Förståndets skärpa och en viljekraft
Så fast, men böjlig som en härdad klinga."

Såsom det kanske mest inspirerade af de många amerikanska sorgekvädena har i allmänhet Whitmans "Kapten, min kapten!" varit ansedt. I svensk dräkt skulle det kunna återgifvas, som följer:

"Kapten, min kapten! Denna hemska färd är slut.
Vi vunnit, hvad vi sträfvat för; hvar storm vi ridit ut.
Vår hamn är när; det ringes där. Se glada mänskoskaror,
Beskådande vårt skepp, som stolt besegrat nöd och faror!
Men hjärta, o, mitt hjärta!
Se bloden droppar röd,
På däcket ligger min kapten,
Han ligger kall och död.

Kapten, min kapten! Res dig upp och var till reds!
För dig det flaggas, och för dig det spelas äfvenleds.
En blomstergärd är dig beskärd. För din skull skaror strömma
Till stranden, ropande på dig, med blickar tacksamt ömma.
Kapten, o, käre fader,
Uppå min arm dig stöd!
Det synes som en dröm, att du
På däcket ligger död.

Kaptenen svarar icke. Så blek hans mun sig ter.
Min fader känner ej min arm, hans puls ej rör sig mer.
För ankar skeppet ligger tryggt, sin färd det ändat har,
Sitt mål det hann; det seger vann, fast resan ruskig var.
O, jubla, strand! Du klocka, ring!
Men jag uti min nöd
På däcket går, där min kapten
Har fallit, kall och död."

Ingen af de många europeiska smädarne, för hvilkas gyckel och begabberi Lincoln var utsatt under sina sista år, hade hånat honom värre, än hvad den engelske dramaturgen och redaktören Tom Taylor gjorde i sin tidning London Punch, men så har heller ingen på ett så glänsande sätt gjort afbön för sina försyndelser som han i sin, i den nämda tidningen för den 6 maj 1865 införda botpsalm: "Abraham Lincoln, den skändligt mördade", hvarur några strofer må anföras som prof:

"Du lägger nu en krans på Lincolns grift,
Du, som det stolta Albion till behag
Har plägat hånfullt teckna med ditt stift

Hans skrala hållning och hans tärda drag,
Hans hår, det tofviga, hans magra hand,
Hans slitna dräkt, hans skrangliga gestalt,
Hans saknad utaf det, som i vårt land
Högst prisas, — lust att lysa framför allt.

Bredvid hans lik och under stjärnströdd flagg,
Som, honom vare tack! högt reser sig;
Bland dem, som stingas utaf sorgens tagg,
Säg, smädare, finns där väl rum för dig?

Ja, han mig lärt att blygas för mitt hån
I skrift så väl som teckning, och han har
Mig lärt förstå, att denne folkets son
I självfa verket dock en konung var.

Att ångra djupt min ytlighet jag lärt,
Då jag fick se, hur högt han steg; hur han
Hvart sanningsord för oss gjort dubbelt kärt,
Och hur han kämpade och seger vann;
Hur ödmjuk, och hur hoppfull dock han var,
Sig lik, när lyckan log mot honom huld,
Som när den svek; ej stolt och aldrig snar
Till skryt; ej lysten efter makt och guld.

Uti hans sinne bodde kärlek blott
Och tillgift i hans penna och hans ord,
När nidingen förkränkte med sitt skott
Hans tro på vilja god och frid på jord."

Den svenske skalden Ernst Daniel Björck föreslog vid en studentfest i Upsala samma år en versifierad skål för Lincoln, "den konungslige presidenten", hvari han profetiskt kvad:

"O, när våldet räddarns namn förkättrar,
Skaken till hans ära edra fjättrar,
Slafvar! Sådan sorgmusik sig skickar
Vid den store mänskovännens grift.
Sörjen, folk! Er alla hotar faran;
Ej blott negerns, mänsklighetens var han,
Och hvart öga blickar
En gång på hans namn i stjärnors skrift."

Därhän skall det också en gång komma. Det skall komma en tid, då Lincoln ej är blott det fria amerikanska folkets nationalhjälte, utan hela världens föresyn; då det vanliga folket,

som han så högt värderade, med en liten omskrifning af den på hans tid populära krigssången: "Vi komma, fader Abraham, 300,000 man", sjunger: "Vi komma, fader Abraham, från alla jordens land", nämligen att hembära dig den hyllning, du förtjänar, och söka förverkliga det frihetsideal, för hvilket du lefde och dog.

Jag har redan påpekat, att det om ingen annan skrifvits så mycket som om Lincoln, och att ingens lif erbjudit forskare ett så intressant och inspirerande studium som hans, äfven om detta förnämligast gällt med hänsyn till Amerika och dess ständigt växande Lincoln-literatur. Jag har också påpekat den antagliga orsaken till likgiltigheten i Europa för detta stora och höga ämne. Hvad särskildt de skandinaviska länderna beträffar, har jag med vädjande till den bekante literaturkännaren konsul G. N. Swan i Sioux City, Iowa, icke kunnat komma på spåren flera än 4 skrifter om Lincoln, nämligen det ofvannämda, visserligen ståtliga kvädet af Björck, en öfversättning af amerikanen Thayers Lincolnbiografi, ett tillägg i andra upplagan af Fredrika Bremers Amerika-skildringar "Hemmen i den nya världen" med öfverskrift "Det inbördes kriget i Amerika", hvari en underafdelning bär rubriken "Abraham Lincoln", samt ett poem af Henrik Ibsen om "Mordet på Lincoln", af hvilket poem två engelska tolkningar finnas. I den svensk-amerikanska tidningen Vårt nya hem i Jamestown, N. Y., lär en af J. T. Nyström och O. W. Anderson författad biografi med titeln "Lincolns lif" ha varit införd som följetong under året 1887.

Emellertid tillhör Lincoln de stormän, hvilka bli ryktbarare och mer uppmärksammade, ju mer vi aflägsna oss från den tid, hvarunder de lefde och verkade. År för år blir han större, beundransvärdare och djupare. Det disputeras icke längre om honom. Man talar icke om honom såsom tillhörande den eller den gruppen, skolan eller klassen eller något visst parti, utan han har blifvit allas egendom och den fullkomligaste representanten för allt, hvad som är äkta amerikanskt och republikanskt. Liksom fallet varit med så mången annan stor man, som af eftervärlden beundrats, var han under sin lifstid förbisedd och underskattad. I ett af de många märkvärdiga bref, med hvilka Horace Greeley tid efter annan plågade honom, hette det: "Ni betraktas icke som en stor man", men efter Lincolns död yttrade samme Greeley i ett tal, att han nu tydligt såg, att ehuru andra bidragit till den stora omdaningen af Förenta Staternas ställning, likväl "den ende store, af försynen utsedde ledaren, det stora dramats oumbärlige hjälte var Lincoln." Tusentals andra människor ändrade tanke på samma sätt som Greeley.

Hvar skall man söka förklaringen till, att den allmänna likgiltigheten gent emot Lincoln under hans lifstid följdes af en till dyrkan gränsande beundran för hans minne, sedan han ryckts bort, om icke i hans ojämförliga godhet, mildhet och mänsklighet, hans finkänslighet och människokärlek, hvilka framträdde i skarpare belysning, betraktade på afstånd inom ramen af de kval, sorger och bitterheter, som han tålmodigt genomlefde? Det synes nästan, som om det var nödvändigt, att han skulle dö, för att människorna skulle lära sig att förstå honom och inse, att hvad han företog sig som president, äfven om det då föreföll mången galet, dock var dikteradt af idel välvilja och ömhet. Och så har en allmän åstundan väckts till lif att lära känna mer om denne utomordentlige man, tills det slutligen blifvit så, att många människor aldrig kunna få nog af Lincoln, utan för att citera en amerikansk författare — "läsa allt hvad de kunna komma öfver beträffande honom, nya berättelser, gamla berättelser, karaktärsteckningar, essayer, poem, minnen, anekdoter, och med spänning

lyssna till hvar och en, som känt honom eller föregifva sig ha känt honom, äfven om man vet, att de ljuga, enär de i alla fall visat urskiljning i val af ämne."

På 100-årsdagen af Lincolns födelse, den 12 feb. 1909, firades minnesfäster öfverallt i Förenta Staterna. På den gamla farmen i Kentucky, där Lincoln föddes, hölls en anslående minnesfäst, hvarvid dåvarande president Roosevelt höll fästtalet. Han yttrade däri bl. a.: "Lincoln lärde under sitt lif att känna storhet, men aldrig hvila. Framgång kom på hans lott, men aldrig lycka, utom den som följer af ett väl förrättadt, arbetsamt och betydelsefullt värf. Makt blef hans, men aldrig nöje. Fårorna på hans panna blefvo djupa, men hans ögon förmörkades aldrig af vare sig hat eller fruktan. Hans skuldror böjdes, men hans järnsenor sviktade aldrig, fast han bar sitt folks öde på dem. Hans rika, varma hjärta ryste för att vålla plåga, och likväl blef det hans lott att samtidigt utgjuta ungdomens lifsblod i strömmar och i hvarje fiber känna kvinnornas sorg. Olyckorna gjorde honom bedröfvad, men icke räddhågad. I samma mån som de blodiga krigsåren skredo förbi, funno de honom alltid görande sin plikt och motseende framtiden orädd och högsinnad. Utan att taga åt sig hat och illvilja sträfvade och led han för folket. Segern blef hans till slut, men han fick ej tid att smaka dess ljuflighet, innan han blef mördad och hans vänliga, tåliga, orädda ögon slötos för alltid."

På initiativ af tidningsutgifvaren Robert Collyer i New York bildades en förening under namn af Lincoln Memorial Association med uppgift att samla medel till förvärfvande af farmen och upprättande af ett minnestempel öfver den gamla stockhyddan. Farmen, som innehåller 110 acres, hade på 1880-talet sålts till en rik restauratör i New York vid namn Dennett, hvilken ämnade inrätta den till en park för allmänheten. Finansiella motgångar hindrade honom från att sätta sin plan i verket. Farmen hade alltid varit dålig och var slutligen så förfallen och utsugen, att då en arrendator åtog sig att sköta den på det vilkor, att han skulle slippa alla utskylder utom skatten, grannarne ansågo honom ha gjort en dålig affär, enär farmen ej troddes kunna producera nog att betala för skatten och mannens arbete. Kort därefter såldes stockhyddan till en förevisare, som tog den med sig till olika platser och visade den mot inträdesafgift. Robert J. Collyer köpte den af förevisaren, och den kom därefter liksom äfven farmen i den ofvannämda föreningens ego. En storartad minnesbyggnad af granit, inneslutande stockhyddan, uppfördes, och den 4 sept. 1916 öfverlämnade föreningen farmen jämte en fond på $50,000 till byggnadens vidmakthållande som gåfva till det amerikanska folket. Redaktör Collyer höll presentationstalet, krigsminister Baker mottog gåfvan å folkets vägnar, och tal höllos dessutom af president Wilson, guvernör Folk, senator Williams m. fl. Har månne något land på ett vackrare och värdigare sätt hedrat minnet af någon storman, som uppvuxit ur folkets leder?

XI

Karaktäristik af Lincolns personlighet

De erfarenheter, Lincoln under sin barndom och sina ynglingaår genomgått i unga, outvecklade samhällen bland enkla, naturliga människor, hade i sin mån bidragit att dana honom för hans stora lifsverk genom att skärpa och vidga hans blick och lära honom att skilja mellan det väsentliga och det oväsentliga, det bestående och det flyktiga i lifvets företeelser. Med denna skarpblick för hvarje saks rätta betydelse och med sitt klara omdöme och sin osvikliga kännedom om lifvet och dess verkligheter var han i alldeles ovanlig grad skickad för det värf, som kom på hans lott. Mången annan statsman skulle kanske för snart lyssnat till ropet om befrielse för negerslafvarne eller också dröjt för länge med sitt samtycke, medan Lincoln lät sig påverkas hvarken af de ifrigaste eller af de försiktigaste anhängarne af frigörelseidén, utan handlade själfständigt, när han ansåg, att rätta ögonblicket var inne. I den i hans statsmannaskap tillämpade uppfattningen af lifvet och världsinrättningen såsom något i hög grad kompliceradt, något som icke i en handvändning genom påbud eller lagar kunde förbättras och omdanas, låg kanske hans största styrka som president under de oroliga tiderna i början af 1860-talet. Det skulle vara svårt, kanske omöjligt, att bland världshistoriens förevigade gestalter uppleta någon, som just i det skedet kunnat fylla den maktpåliggande befattningen som Förenta Staternas president så framgångsfullt, som Lincoln gjorde det.

De, som stodo honom närmast och skådade djupast i hans inre, sågo i honom först och sist en smärtornas man. Och det var han, men på samma gång var han en sann optimist. Han lät aldrig sin melankoli skymma blicken för lifvets stora möjligheter. Hur dystert och hotfullt än det stundom tedde sig i vissa ögonblick, anade han och trodde på en lycklig utgång. Jämförd med andra regenter bildar han, så att säga, en klass för sig själf. Hvilken annan har varit så på samma gång mild och rättvis, klok och praktiskt beräknande, så mångsidig som Lincoln? I fråga om hvardaglig enkelhet, parad med genialitet, står han vida öfver alla andra, som styrt något folks öden. Han var en djupt kännande natur och led med de lidande, men hade på samma gång blicken öppen för lifvets ljusa sidor, dess glädje och löjen. Hans humor och godlynthet neutraliserade hans svårmod. Vi se i honom den okonstlade, oförderfvade hvardagsmänniskan lika mycket som den framgångsfulle statsmannen och regenten, och i hans lefnadshistoria, har någon anmärkt, väcka de små dragen ur hans husliga lif och hans umgänge med vänner lika stort intresse som hans politiska framgångar och utmärkelser. Hans tröstebref till kvinnan, som förlorat fem söner i kriget, tillhör världslitteraturens klenoder lika mycket som hans berömda invigningstal och politiska orationer. Hans ursäkt vid benådandet af en lifdömd soldat, att denne vore värd mer för sitt land ofvan marken än under densamma, och den lilla vers, han som 14-årig gosse skref i sin anteckningsbok, gifva en lika klar inblick i hans sant mänskliga, anspråkslösa väsen, som hans oförställda förtjuning, när han som president lämnade ett sällskap framstående personer, i hvilkas krets han befann sig, och omfamnade en gammal farmare,

som han ej sett sedan sin ungdom, och som i sällskap med sin gumma kommit till Hvita huset, för att få återse "gamle Abe". Ingenting kan bättre tolka oföränderligheten i Lincolns goda natur än farmarens belåtna utrop till sin gumma: "Mary, han är samme gamle Abe!" Medgången hade icke gjort honom högdragen eller viktig. Han var som innehafvare af republikens högsta värdighet lika tillgänglig, vänlig och okonstlad, som han varit såsom gärdselhuggare i västerns vildmarker. Han var oföränderligen "samme gamle Abe" under alla lifvets förhållanden.

En sydstatsman, Henry W. Grady, har kallat Lincoln "den förste typiske amerikanen, den förste, som i sin personlighet innefattade republikens hela styrka och mildhet, hela dess majestät och behag." Man har jämfört honom med republikens fader, Washington. De kunna icke jämföras i annat, än att de båda voro stora och ädla karaktärer, insiktsfulla och omutliga statsmän och sitt fosterlands räddare. Washington var aristokrat, Lincoln demokrat. Washington var icke en typ för det amerikanska folket, men det var Lincoln i allra högsta grad. Washington var under de sista 25 åren af sin lefnad Amerikas främste medborgare, Lincoln var före de sista 7 åren af sitt lif icke känd utanför Illinois' gränser. Vi tänka på Washington som den store härföraren och republikens grundläggare och förste styresman, medan vi tänka på Lincoln som den fattige uppkomlingen, som blef ett redskap till några millioner negerslafvars befrielse. Äfven då vi veta, att han var alla generalernas öfvergeneral i kriget och således äfven på sitt sätt en härförare, dröjer icke vår tanke därvid, när vi erinra oss Lincoln. Han framstår icke för oss som omgärdad af bajonetter och militärisk pomp och ståt, utan som nybyggarekojans fattige afkomling, urskogens och präriens skyddsling, den gemytlige, ödmjuke människovännen, tröstaren, talaren, historieberättaren, mannen af folket.

Och en folkets man var han framför allt. Hans ringa härkomst, hans långa kamp mot fattigdomen och hans mödosamma sträfvan för att vinna bildning, detta och annat fyllde honom med sympati för och tillit till folket som en politisk makt. I hans tal finna vi denna idé uttryckt på många ställen: "Den allmänna opinionen är allt här i landet;" "folket i Förenta Staterna är de rättmätiga herrarne öfver både kongress och domstolar, icke för att nedgöra konstitutionen, utan för att nedgöra de personer, som förvränga konstitutionen;" "detta land med dess institutioner tillhör folket, som bebor det."

På detta sätt uttryckte han sig ofta. I sitt första invigningstal yttrade han, att han, så vidt sig göra lät, skulle tillämpa unionens lagar, "så vida icke mina rättmätiga herrar, det amerikanska folket, undanhålla de erforderliga medlen eller annorledes bestämma." Ett par af hans uttryck i den vägen ha öfvergått till slagord, som jämt citeras: "Gud måste älska det vanliga folket, eftersom han skapat så många af dem;" "allt folk låter kugga sig någon gång, somliga beständigt, men icke allesamman alltjämt." Han gjorde ingen skillnad på ras, färg eller rang, utan var lika mot alla. Negerföreläsaren Frederick Douglass, hvilken han lät föra i sin egen vagn till en tebjudning i Hvita huset på hösten 1864, sade efteråt: "Lincoln är en af de få hvita män, i hvilkas sällskap jag tillbrakt en eller annan timme, som icke på något sätt gjort en antydan om, att jag är neger."

Men Lincoln var ingen demagog och förfäktade inga radikala eller revolutionära idéer af det slag, som våra dagars folkagitatorer förkunna. Man kan ej annat än le åt socialisters och andra dylikas försök att åberopa sig på Lincoln såsom en, som skulle gillat deras doktriner, om han lefvat nu.

Han var för klarseende och rättänkande, för att någonsin vilja underblåsa en strid eller fiendskap mellan kapital och arbete, fördöma eganderätt eller påyrka paternalism. Följande citat visa, hvad Lincoln tänkte i dessa frågor: "Kapitalet har sina rättigheter, hvilka förtjäna att skyddas lika mycket som några andra rättigheter. Icke heller skall förnekas, att det finnes och sannolikt alltid skall finnas ett förhållande mellan arbete och kapital, som länder till ömsesidig fördel. Ingen människa är bättre förtjänt af tilllit än den, som arbetar sig upp från fattigdom, ingen heller mindre benägen att taga eller förgripa sig på något, som han icke ärligt förtjänat;" "det starkaste band af sympati, undantagande familjeförbindelser, skulle vara det, som förenar alla arbetande medlemmar af alla nationer, språk och blodsfrändskap, men detta skulle icke föranleda krig emot egendom eller egendomsägare. Egendom är frukten af arbete. Egendom är någonting önskvärdt, ett positivt godt i världen. Att somliga bli rika, visar, att andra kunna bli rika, och däri ligger en rättvis uppmuntran till flit och företagsamhet. Den, som icke äger ett hus, må icke rifva ned en annans hus, utan i stället arbeta flitigt och bygga ett åt sig själf och på så vis genom sitt exempel försäkra sig själf om, att hans eget hus skall bli tryggadt mot våld, när det blir färdigt."

Lincolns religiösa ståndpunkt har varit ett mycket omtvistadt ämne. Religiöst folk vill gärna i sin ifver att få räkna honom till sin krets göra troligt, att han var en rättrogen kristen. I det föregående har nämts, hur kyrkorna motarbetade honom vid ett val, och äfven antydts, hur han vid olika tillfällen hade obehag af prästerskapet. Hans religiösa ståndpunkt är i själfva verket svår att bestämma. Han tillhörde aldrig någon församling, men besökte ofta gudstjänster. Han skref en gång en längre afhandling mot bibelns inspiration, och vid ett tillfälle anmodade han sin lagkompanjon Herndon att utstryka ordet Gud från utkastet till en handling, emedan det antydde tillvaron af en mera personlig makt, än han kunde tro på. Men vid många andra tillfällen använde han det själf, och bibeln lär han under vissa perioder ha studerat rätt flitigt. En af hans vänner påstod, att Lincoln sagt till honom: "Jag vet, att det finns en Gud, och att han hatar orättvisa och slafveri." Det berättas också, att han, då en kongressman frågade honom, hvarför han, som ägde en så djup vördnad och ett sådant sant begrepp om den kristna tron och sedeläran, icke förenat sig med någon kyrka, svarade: "När någon kyrka angifver öfver sitt altare som det enda vilkoret för medlemskap frälsarens kondenserade framställning af både lag och evangelium: 'Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta och din nästa som dig själf', så skall jag förena mig med den kyrkan." Äfven om dessa berättelser äro mer eller mindre apokryfiska, ha vi dock i flera af hans bref och tal bevis på, att han ägde en stark religiös känsla. Han anhöll mer än en gång om folks förböner och tycktes sätta stort värde på dem. Han hyste en djup vördnad för hvarje form af oskrymtad religiös tro och vägrade alltid med bestämdhet att visa partiskhet för eller mot någon särskild sekt. Hans erkännande af en högre, gudomlig ledning framträder oförtydbart på många ställen i hans yttranden, äfven om han troligen icke för egen del formulerat någon viss bekännelse. Hans hustru sade, att religionen var "en sorts poesi i hans natur", och detta torde ha kommit sanningen närmast. "Det sannolika är", yttrar en af hans biografer, "att hans åsikter växlade i mån af olika sinnesstämningar, och att han ibland af hänsyn för andra gjorde vissa eftergifter. Men att han icke var någon troende i ortodox mening, är fullkomligt säkert.

Vidskepelse, tro och tvifvel funnos hos honom i en outredlig blandning."

Lincolns ställning till den s. k. nykterhetsfrågan har också varit föremål för tvister, i detta fall alldeles onödiga, då man härvidlag ingalunda behöfver vädja till anekdoter eller hörsägen, för att få ett begrepp om rätta förhållandet. Våra dagars nykterister ha t. o. m. velat framställa honom som prohibitionist, ehuru de ej kunna uppgifva något annat skäl för denna åsikt, än att en gubbe vid namn Merwin, en fanatisk förbudsifrare, efter Lincolns död berättat, att Lincoln en gång i ett privat samtal med honom skulle ha sagt, att han gillade förbudsidén. Mot sannolikheten häraf strida dock alltför många autentiska vittnesbörd, som finnas i svart på hvitt från Lincolns egen tid. Vi ha i det föregående sett, hur han i sina unga år var delägare i en handelsaffär, där enligt tidens sed äfven krogrörelse idkades. I början af 1842 slöt Lincoln sig till den s. k. Washington-rörelsen, som hade till uppgift att motarbeta dryckenskapen, och den 22 februari höll han ett sedermera vida berömdt nykterhetstal, hvari dock förekommo vissa yttranden, på hvilka kyrkfolket stötte sig. Sålunda sade Lincoln i talet, att de, som icke fallit offer för dryckenskapslasten, hade för denna sin lycka "snarare att tacka en medfödd afsmak för rusdrycker än någon öfverlägsenhet i sedlighet och karaktär;" att drinkare tagna som en klass kunde "i fråga om både hufvudets och hjärtats egenskaper väl tåla en jämförelse med andra människoklasser", och att det enligt hans åsikt var "både opolitiskt och orättvist att jämt och ständigt fördöma dem, som sälja eller begagna rusdrycker, opolitiskt emedan det icke ligger i människans natur att vilja tvingas till någonting, minst i sådana saker som endast angå henne själf." Som medlem af Illinois' lagstiftande församling röstade han den 26 dec. 1839 mot "local option" och väckte den 19 dec. 1840 motion mot ett förbudsförslag, som var under omröstning. Då 1855 en förbundskampanj åter var å bane i Illinois, tog Lincoln, ehuru själf känd som nykterhetsvän och talare, icke del i densamma. Allt detta måtte väl vara bevis nog för, att han icke gillade förbudsidén. Han ifrade för måttlighet i allting och för nykterhetens befrämjande genom föredöme, upplysning och öfvertygelse, men icke för användandet af metoder, som gjorde intrång på den af honom själf högt värderade personliga friheten. För att ha tillbrakt hela sin ungdom bland en gränsbefolkning, som just icke var känd för att spotta i glaset, var Lincoln själf ovanligt afhållsam, men han var hvarken absolutist eller prohibitionist. Han var icke fanatisk i någonting och gick aldrig till öfverdrift. Träffande har Ingersoll tecknat hans sinnelag och tillvägagångssätt i denna fråga som i alla andra, med följande ord: "Lincoln försökte att vinna sitt mål på det lättaste sättet och ödslade icke med sina krafter. Han var icke särskildt benägen att gå fram i rak linie. Han gräfde icke tunnlar genom bergen. Han var villig att gå omkring dem och att nå det eftersträfvade målet på samma sätt, som en flod når fram till hafvet."

En af hans mest framträdande egenskaper var hans sinne för humor som såg den komiska sidan äfven i det sorgliga. När sydstatspolitikern Vallandigham af krigsrätten dömdes till fängelse för förräderi, voro meningarne om straffets berättigande mycket delade. Tusentals människor, äfven i nordstaterna, betraktade förfarandet mot honom som tyranniskt, medan andra tusenden fordrade, att domen skulle verkställas. Lincolns humor räddade situationen. Han ogillade krigsrättens utslag och befallde, att Vallandigham skulle skickas till sina vänner rebellerna i sydstaterna. De, som betraktade detta Lincolns ingripande som lagstridigt, ursäktade det på grund af det humoristiska däri. Då

Horace Greeley, som alltid ansåg sig själf som Lincoln vida öfverlägsen, gaf Lincoln uppsträckning i sin tidning och påstod, att folket önskade ett slut på kriget, och att fred kunde vinnas, om regeringen sände ett ombud till södern att underhandla med sydstatsförbundets representanter, gaf Lincoln Horace Greeley i uppdrag att tjänstgöra som ombud. Greeley hade icke beräknat, att saken kunde taga denna vändning, och tvekade länge, innan han slutligen för skams skull åtog sig uppdraget och gaf sig i väg. Han fann då, såsom Lincoln förutsagt, att södern var villig att sluta fred, men endast på det vilkor, att sydstatsförbundet blifve erkändt som ett oberoende rike. Greeley kände sig djupt förödmjukad, och åter hade Lincolns humor vunnit en lysande triumf. En ung officer beklagade sig för Lincoln i general Shermans och flera andras närvaro öfver, att generalen hotat att skjuta honom. Betraktande först officeren och därpå generalen, vände Lincoln sig till den förra och hviskade i hans öra, högt nog att höras af de kringstående: "Om jag vore i edra kläder och han hotade skjuta mig, skulle jag vara på min vakt, ty han ser mig ut att kunna göra det." Skamflat lomade officeren i väg under de kringståendes fnitter.

Lincoln blef en gång tillfrågad, hur stor krigsstyrka sydstaterna hade i fält, och svarade tvärt: "Tolf hundra tusen." — Den frågande utbrast häpen: "Kan det vara möjligt? Tolf hundra tusen!" — "Ja", svarade Lincoln; "det finns intet tvifvel därom. Våra generaler säga alltid, när de bli slagna, att fienden hade från 3 till 5 gånger så många soldater som de. Jag måste tro dem. Vi ha 400,000 man i fält; 3 gånger 4 gör 12; alltså har fienden 1200 tusen." Efter prinsens af Wales förlofning med prinsessan Alexandra sände drottning Victoria bref därom till alla Europas regenter och likaledes till Lincoln. Lord Lyons, den engelske ambassadören i Washington, en gammal ungkarl, framlämnade det mycket högtidligt med följande tal: "Ers Excellens. Jag håller i min hand ett egenhändigt bref från min kungliga herskarinna, drottning Victoria, hvilket jag fått i uppdrag att öfverlämna till Ers Excellens. Hon meddelar Ers Excellens däri, att hennes son, hans kunglig höghet prinsen af Wales, ämnar ingå ett äktenskapligt förbund med hennes kungliga höghet prinsessan Alexandra af Danmark." Efter att ha fortsatt i denna högtrafvande stil en stund lämnade han brefvet till Lincoln. Presidenten mottog det, tackade, bad honom framföra hans lyckönskningar och tillade, med spjufvern i ögat: "Lord Lyons, gack du och gör sammaledes."

Gång på gång blef Lincoln uppmanad att afsätta general Grant, emedan det påstods, att han söp. En delegation, som kom med denna klagan, fick till svar: "Jag kan icke undvara honom; han slåss;" en annan: "Om jag får veta, hvad slags whisky general Grant använder, skall jag skicka en tunna af samma sort till hvar och en af mina öfriga generaler." En dag kom senator Wade i samma ärende. Lincoln hörde tålmodigt på honom och utbrast slutligen till svar på någon af hans anmärkningar: "Det där påminner mig om en historia." — "Ja, ja", genmälde Wade häftigt, "för er är allting historia, historia! Ni är orsak till hvartenda militäriskt misstag, som begåtts i kriget. Ni är på väg till helvete, herre, med denna styrelse, genom eder halsstarrighet, och ni är icke en mil därifrån i denna minut." — "En mil!" afbröt Lincoln honom lugnt; "det är ju ungefär afståndet härifrån till kapitolium, eller hur?" Wade grep sin hatt och käpp och aflägsnade sig i raseri."

Lincoln ägde ett ofantligt förråd af roliga historier och en otrolig förmåga att inpassa dem på rätta stället. Under samtal fann han alltid tillfälle att

inflika någon belysande anekdot. Han påstod sig ha hört alla dessa historier, utom en, af andra personer, men han berättade dem på ett så dråpligt sätt, att de i hans mun verkade fullkomligt originella. Ofta tjänade de honom som en säkerhetsventil, när bekymren tryckte honom som hårdast. En kongressman, som besökte honom i ett viktigt ärende, blef förargad, när Lincoln började berätta en historia, och utbrast i vredesmod: "Mr. President, jag ber om ursäkt, men jag kom inte hit att höra historier." Ett drag af smärta bredde sig öfver presidentens anlete, när han svarade kongressmannen: "Jag hyser stort förtroende för er och stor aktning, och jag vet, hur allvarligt ni menar. Men om jag icke finge berätta dessa historier, skulle jag dö." Kongressmannens vrede vände sig vid denna vemodsfulla bekännelse i det djupaste medlidande.

Lincoln var af naturen lugn och beherskad, och det tillhörde de största sällsyntheter att han förifrade sig i tal eller handling. Då han en gång råkat fälla några hetsiga uttryck i en dispyt med general Scott, ångrade han sig strax efteråt och uppsökte generalen i hans hem, för att bedja om förlåtelse. Vid ett tillfälle, då han var nervös och öfveransträngd, visade han ut en man, som förolämpat honom med glåpord och nesliga beskyllningar. Men i regel fördrog han tålmodigt smädelser och ovett äfven från personer, som kommit enkom för att gräla på honom. Han sade om sig själf, att han ibland kände sig som en pojke, som snubblat och stött sig på tårna: "han tycker, att det gjorde för ondt, för att skratta åt det, men han anser sig för stor för att ge sig till att lipa." Det ligger mycken visdom i denna liknelse så väl som i en mängd andra uttryck, som vi ha från Lincolns läppar, och i hvilka hans mänskliga och sunda lefnadsfilosofi framskymtar, såsom t. ex. i följande, plockade på måfå i hans tal: — Guld är bra på sin plats, men kärleksfulla, duktiga, fosterlandsälskande män äro bättre än guld. — Låt oss mötas ansikte mot ansikte och samtala, det är bästa sättet att utplåna ovänliga känslor. — Man kan icke kullkasta bevisföringen i en af Euclides' geometriska propositioner genom att kalla honom lögnare. — Jag önskar, att det skall bli sagdt om mig, att jag uppryckte en tistel och planterade en blomma, hvar helst jag trodde, att en blomma ville växa. — Hända hvad som hända vill, så håller jag mitt ord lika till vän och fiende. — En förståndig man kan ändra sina åsikter, en dumbom aldrig. — Ingen människa har råd att slösa sin tid på tvister. När någon upphör att angripa mig, tillräknar jag honom icke längre det onda han gjort mig. — Jag kan tåla kritik, men icke förolämpningar. — Det lugna förflutnas dogmer passa icke för det stormiga närvarande.

I dessa och andra yttranden af Lincoln se vi människovännen och människokännaren, filosofen och tänkaren, mannen med det oförvillade sunda omdömet, rättskänslan och välviljan. Allt, hvad som sagts eller kan sägas om denne underbare mans karaktär, har af vältalaren Robert Ingersoll sammanfattats i följande inspirerade ord, hvilka må tjäna som en lämplig afslutning till detta kapitel:

"Abraham Lincoln! Sällsamma blandning af löje och tårar, af det tragiska och det groteska, af lufva och krona, af Socrates och Democritus, af Aesopus och Marcus Aurelius, af allt, som är mildt och rättvist, humoristiskt och ärbart, barmhärtigt, vist, löjeväckande, älskvärdt och gudomligt, och allt, som är helgadt till människors gagn, på samma gång som genom allt och öfver allt skönjes en öfverväldigande pliktkänsla, en förnimmelse af ridderlig hängifvenhet för sanningen, och efter allt skuggan af ett tragiskt slut!" Han fruktade för intet utom för att göra orätt. Han var förkroppsli-

gandet af ett helt folks självförnekelse, hoppfullhet och storsinthet. Han lyfte sina händer, icke för att slå, utan för att välsigna. Han är den stora republikens dyrbaraste skatt, hela världens ljufvaste minne."

XII

Lincolns literära smak

Någon literär bildning ägde Lincoln, strängt taget, icke. Han kände bibeln väl, likaledes Shakespeare, Burns och Milton, ur hvilkas skrifter han kunde långa stycken utantill; och humoristen Artemus Ward tyckte han särdeles om. Men f. ö. var han föga bevandrad på literaturens fält. Han hade aldrig läst en roman till slut och brydde sig icke om biografier, emedan han fått för sig, att de hufvudsakligen skrefvos för att berömma och därför nödvändigtvis måste vara ensidiga. Han läste vanligen om kvällarne, sedan han lagt sig, och när han fann någonting lustigt och skrattretande, kunde han, enligt hvad hans ene sekreterare, John Hay, berättar, springa upp ur bädden och i sin nattskjorta vandra genom korridoren bort till sekreterarens rum, för att väcka honom och läsa upp det. Han kände vid sådana tillfällen behof af att höra någon annan också skratta.

Själf var Lincoln en språkkonstnär som få. Hans bref till sina generaler äro mästerstycken af klar och logisk tankegång, och hans tal framstå, oafsedt det djupa och gedigna innehållet, som mönster af engelsk språkbehandling. Hans Gettysburg-tal är det enda prof på amerikansk talarekonst, som bevärdigats en plats i engelska läroböcker. Hans literära smak var högt utvecklad liksom äfven hans poetiska känsla, äfven om han i detta liksom i allt annat slets mellan ytterligheterna af uppsluppenhet och svårmod. Hans fiender utspredo det ryktet, att han vid ett besök i sällskap med advokaten Lamon på slagfältet vid Antietam skulle ha haft Lamon att sjunga ekivåka visor för sig och njutit däraf. Detta var naturligtvis osanning, men Lamon erkände, att Lincoln både då och annars skrattade hjärtligt, när Lamon sjöng skämtvisor sådana som en på den tiden gängse parodi på sången "Lifvet på Oceanens bölja" med hänsyftningar på sjöfolkets diet och kackerlackorna i skansen eller negervisan "Den blåsvansade flugan", hvars första strof lydde så här:

"När jag var ung, jag passa' opp
Vid massas bord med fat och kopp
Och vinbutelj, när det blef torrt,
Och dref blåsvansad fluga bort."

Lamon var en västerns man af just den typ, full af hälsa, lif och humor, som Lincoln tyckte bäst om att sällskapa med. Lamon påstår emellertid, att hur mycket Lincoln än njöt af att höra honom sjunga skämtvisor, han dock tycktes njuta ännu mer, när Lamon föredrog patriotiska sånger för honom eller kväden af sentimentalt innehåll, sådana som Ben Bolt, Den irländska emigrantens klagan och dylika. När Lincoln själf försökte sig som diktare, slog han för det mesta an en vemodsfull ton. Under ett besök i sin gamla hemtrakt i Indiana skref han till en vän: "Denna trakt är så opoetisk som någon punkt på jorden, och likväl har den hos mig väckt sant poetiska känslor, men huruvida det uttryck jag gifvit åt dem i bifogade kväde också är poesi, det blir en annan fråga." Det åsyftade kvädet var en på vacker vers affattad betraktelse öfver alltings förgänglighet. Ungefär samtidigt skref han en annan, likaledes melankolisk dikt med anledning af att han återfuunnit en gammal skolkamrat i ett tillstånd af hopplöst vansinne. Äfven denna dikt sände han till en vän, bifogande följande rader: "Om jag skulle komma att skicka dig nå-

gon mer dikt, blir ämnet: "En björnjagt." Så där rycktes han oemotståndligt från det allvarliga till det komiska, tills det är svårt att afgöra, hvilken sida i hans kynne var den förherskande — löjet eller sorgen. Somliga af hans biografer söka bortresonera eller rent af dölja den förra sidan, troligen inbillande sig, att de därigenom göra hans minne en tjänst. Men vi vilja icke ha någon enligt puritanskt eller nykteristiskt recept hvitvaskad eller rentvättad Lincoln. Vi vilja ha Lincoln, sådan som han var, med både fel och förtjänster, och enligt min mening äro alla försök att utjämna eller utplåna kontrasterna i hans karaktär ej blott ägnade att gifva oss en vrångbild af honom, utan äfven att röfva från honom mycket af det säregna, det egendomliga och originella i hans storhet.

Det låter sig emellertid icke förnekas, att där låg ett drag af vemod på djupet af Lincolns själ, en melankoli som tryckte sin prägel på hans utseende och ofta äfven på hans uppförande. Efter förlusten af hans första kärlek, den blida, älskliga Ann Ruthledge, som han aldrig glömde, tilltog denna melankoli i styrka och skulle troligen blifvit honom öfvermäktig, om han icke samtidigt ägt ett så starkt utprägladt sinne för humor och t. o. m. galghumor. Men från tiden för Ann Ruthledge's död härleder sig Lincolns i det föregående omnämda vana att vid alla möjliga tillfällen deklamera vissa vemodsfulla och sentimentala dikter, en vana som följde honom hela lifvet igenom och blef lika betecknande för honom som hans vana att berätta roliga historier. I en sanningsenlig och naturtrogen biografi och karaktäristik öfver Lincoln, som detta mitt arbete gör anspråk på att vara, förtjäna dessa, af honom så högt skattade och för öfrigt äfven vackra och begrundansvärda dikter förvisso mer än ett flyktigt omnämnande. Ett par af dem, hvilka företrädesvis blifvit kända som "Lincolns älsklingspoem", må därför meddelas i sin helhet, såsom mer än kanske något annat belysande den oförgätlige, store människovännens och frihetsvännens literära smak.

O, mänska, hvi yfves du?

Af W. Knox.
Öfversättning af Magnus Elmblad.

Ack, säg mig, o mänska, hvi yfves du så?
Likt fallande stjärnan, som släcks i det blå,
Likt blixten i molnen, likt skummet på haf
Du lyser och slocknar till slut i en graf.

Se eken! Hans krona förtvinar och dör,
Och stormen hans löf öfver klipporna strör.
För hög och för låg ljuda lika de ord:
"Af jord är du kommen och varder till jord."

Det barn, som en moder har vaggat så ömt,
Den mor, i hvars armar den lilla har drömt,
Den make och far, som var båda så kär,
Ack, döden dem alla till grafvarne bär.

Du blomstrande mö, på hvars kind, i hvars blick
Brann skönhetens glans — o, din skönhet förgick,
Och minnet af dem, hvilka värmts af dess glans,
Förbleknar och dör som på grafven en krans.

Den hand, som bar konungaspiran en dag,
De läppar, som tolkade vishetens lag,
Det öga, som lyste i striden så gladt,
De vissna och slockna i grafvarnes natt.

Se, odlaren plöjer och brukar sin jord,
Och herden han vaktar sin fredliga hjord,
Och tiggaren väter med tårar sitt bröd,
Men alla de nås af den smygande död.

Den fromme, som deltar i helgonens råd,
Och syndarn, som trotsar förlåtelsens nåd,
Den vise och dåren, af alla och en
Förmultna i jorden de hvitnade ben.

Så gå vi, så skördas af döden vårt lif
Som blomster och ogräs för skördarens knif.
Så gå vi, och tusende gå efter oss,
Försvinna i mörker likt irrande bloss.

Vi gå samma väg våra fäder ha gått,
Vår lott är den samma som fädernas lott,
Vi se samma sol, samma jord, samma haf,
Som fäderna sågo på väg till sin graf.

De tankar, vi tänka, ha fäderna tänkt,
Som vi inför döden sitt öga de sänkt,
Vi älska vårt lif, som de älskade sitt,
Vi strida mot döden, som fäderna stridt.

De älskade — grafven har kylt deras glöd,
De hatade — stilla är bloden som sjöd,
De sörjde — förstelnad är nu hvarje tår,
De gladdes — men glädjen har kallnat på bår.

De dogo. På torfvan, som skyl' deras ben,
med idkelig sträfvan vi gå hvar och en,
En hvar bär sin börda, sin pilgrimestaf,
Och målet är lika för alla: en graf.

Ja, hopp och förtviflan och smärta och tröst
Som solsken och regn bo i människans bröst,
Och löjen och tårar i jordlifvets brus
De växla ibland oss som mörker och ljus.

En solglimt är lifvet. I dag flammar röd
Den ros, som i morgon är vissnad och död,
Och solglimten slocknar, när natt faller på, —
Ack, säg mig, o mänska, hvi yfves du så?

Din kallelse.

Af Ellen M. Gates.
Öfversättning af Ernst Skarstedt.

Om du ej, då stormen ryter öfver hafvets bölja blå,
Kan för fulla segel flyga främst att segerpriset få,
Du kan stanna kvar i hamnen, räckande en hjälpsam hand
Åt de sjömän, hvilka rusta sig att styra ut från land.

Om du är för svag att klättra upp till bergets högsta topp,
Du kan stanna kvar i dalen och mot höjden blicka opp;
Du kan sjunga för de skaror, som du möter dagen lång, —
Äfven om de glömma sångarn, glömma de dock ej hans sång.

Om du ej har guld och silfver eller annat öfverflöd
Och ej kan med rika håfvor lindra fattigmannens nöd,
Du kan honom dock besöka, du kan ge den sorgsne tröst,
Gråta öfver den, som felat, trycka syndarn till ditt bröst.

Om du ej på skördefältet största kärfven plocka kan,
Vet, att skördarns lie sällan hvarje strå på fältet fann;
Se, om ej vid åkerkanten något ax har blifvit glömdt,
Kanske finner du bland ogräs största hveteståndet gömdt.

Om bland kulor och granater uppå stridens tummelfält
Du till krigsman icke duger, fast du dig i ledet ställt, —
När kanoners åskor tystnat och ej kulor hvina mer,
Du de sårade kan vårda och de döda gräfva ner.

Stå ej dådlös blott och spana efter något högre kall;
Lyckans fé är trög och nyckfull, hon dig aldrig söka skall.
Tag hvad arbete som bjudes, tveka ej för någonting;
Vill du något ha att göra, du det finner rundt omkring.

Det är möjligt, att dessa i all sin enkelhet storslagna dikter icke hålla profvet inför den moderna literära kritiken, som synes bedöma poesi efter helt andra regler och efter en annan måttstock än de på Lincolns tid gällande och troligen skulle finna dem gammalmodiga i anläggning och form. De innehålla dock tankar, som äro väl värda att behjärtas af hvem som helst äfven i våra dagar, och den omständigheten, att Lincoln fäste så stort afseende vid dem, skänker dem dessutom ett särskildt historiskt intresse. Den första af dikterna synes i alla fall tilltala det nordiska lynnet och känslan, enär ej färre än sex svenska tolkningar, två af dessa verkställda af författare i Sverige, finnas af densamma. Huruvida den sista dikten finnes i någon annan öfversättning än den ofvan anförda, är mig däremot icke bekant.

Och härmed afslutar jag min teckning af den ädle, högsinnade man, som väl af många betraktas som mänsklighetens störste. Har jag lyckats framställa hans bild så, att mina läsare fått en klarare föreställning om honom än den de ägde förut, och uppfattat ej blott det ovanliga och egendomliga, utan äfven det rent mänskliga i hans på sätt och vis gåtfulla karaktär, är detta arbete icke gjordt förgäfves.